

DE RECHTSBEDELING IN HET RECHTSGEBIED VAN HET ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN TIJDENS HET KALENDERJAAR 1988

*Rede uitgesproken op 1 september 1989 door procureur-generaal R. VAN CAMP
ter gelegenheid van de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Antwerpen*

De rechtsbedeling in het ressort van het Arbeidshof te Antwerpen tijdens het kalenderjaar 1988

ARBEIDSHOF VAN ANTWERPEN

A. Burgerlijke zaken

Het leek mij aangewezen bij de aanvang van mijn ambts-termijn verslag uit te brengen niet alleen over de sociale zaken van burgerlijke aard, behandeld door het arbeidshof en de arbeidsrechtbanken, maar ook over de sociale zaken van strafrechtelijke aard die behandeld worden door het hof van beroep, de correctionele en de politierechtbanken van het rechtsgebied.

Het lijkt mij de beste manier om – zoals bij mijn installatie aangehaald – iemand die nog niet zo zeer vertrouwd is met de materie die door uw hof en het auditoraat-generaal behandeld wordt, hierover niet alleen een beter overzicht maar ook een beter inzicht te geven.

Met opzet dus heb ik het in dit verslag ook over de sociale zaken van strafrechtelijke aard, waarvoor uw hof vooralsnog geen bevoegdheid heeft.

Het was immers procureur-generaal Matthys die reeds in zijn rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Gent op 2 september 1976 ¹ stelde dat «in verband met de veelzijdige regelingen en uitwerkselen van het arbeids- en sociaal recht en uw dagelijkse inspanningen om de wettelijke en reglementaire normen ervan rechtvaardig te hanteren en gestadig aan te passen aan de snel evoluerende sociaal-economische toestanden, de strafsancities door de wet gesteld voor de rechtshandhaving van deze regelen, ofschoon de gewone rechtbanken voor de toepassing ervan bevoegd zijn, niettemin de aandacht en de belangstelling van de arbeidsrechters gaande moeten maken».

Deze zienswijze is op dit ogenblik des te meer relevant daar er meer en meer sprake van is om de arbeidsgerechten ook bevoegd te maken inzake strafrechtelijk betugelde inbreuken op de sociale wetgeving.

Dit verslag zal dus enerzijds gaan over de «burgerlijke» zaken, dit wil zeggen de betwistingen inzake sociale zekerheid en arbeidsrecht, en anderzijds over de «strafzaken», dit wil zeggen het optreden van de arbeidsauditeur en de procureur-generaal voor de strafgerechten en het gevolg dat er door deze laatsten aan wordt gegeven.

Tijdens de plechtige openingszitting van vorig jaar werd er andermaal de nadruk op gelegd dat van jaar tot jaar een grote inspanning wordt geleverd om het aantal onafgehandelde zaken niet te laten aangroeien tot een niet meer in te halen achterstand ².

Zulks blijkt evenwel onmogelijk. Thans worden er reeds zaken vastgesteld in april 1991, een onduldbaar lange termijn in zaken van sociaal recht.

Soms wordt deze achterstand in de rechtsbedeling nog in de hand gewerkt of vergroot, gezien de houding van zekere partijen in voor het hof aanhangig gemaakte gedingen.

Er dient inderdaad meerdere malen vastgesteld te worden dat, eens partijen een rechtsdag hebben bekomen, één van hen en soms zelfs beiden, gewoon niet verschijnen, zonder de voorzitter van de kamer hiervan tijdig te hebben ingelicht. Dit heeft tot gevolg dat op de zitting pleitruimte wegvalt die men nuttig had kunnen besteden door een andere zaak op de rol te brengen.

Het is ook helemaal geen uitzondering dat partijen wel verschijnen maar dan enkel om uitstel te vragen omdat zij nog aanvullende conclusies moeten uitwisselen.

Niet alleen geeft zulks aanleiding tot verlies aan pleitruimte maar ook tot tijdverlies zowel voor magistraten van de zetel als van het auditoraat-generaal, die onnodig de zaak hebben ingestudeerd.

Dit alles zou kunnen worden vermeden indien partijen slechts de vaststelling van een rechtsdag zouden vragen indien de zaak in staat is om gepleit te worden.

Zo een dergelijke werkwijze zou aanhouden, kan er trouwens overwogen worden slechts een rechtsdag te verlenen zo de partijen bevestigen dat de zaak kan worden gepleit.

Zulks zal niet alleen het behandelen van de zaak bespoedigen, maar zal ook een weerslag hebben op het inkorten van de tijd nodig om een rechtsdag te bekomen.

Het zal wel met zich brengen dat de magistraten meer zaken zullen moeten afhandelen, maar zulks wordt voor een deel gecompenseerd, doordat zij veel minder tijdverlies zullen lijden.

Op gevaar af de magistraten te overbelasten zouden ook bijzondere zittingen kunnen gehouden worden voor de toe-

¹ MATTHYS, J., «Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving», Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Gent op 2 september 1976, blz. 2.

² PONET, J., «De rechtsbedeling in het rechtsgebied van het arbeidshof te Antwerpen», verslag uitgebracht op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Antwerpen op 1 september 1988, blz. 17.

passing van de artikelen 755 en 756 van het Gerechtelijk Wetboek inzake de schriftelijke behandeling van de zaak.

Zulks hangt echter evenzeer af van de medewerking van de balie want de rechter is niet bevoegd om ambtshalve dergelijke procedure op te leggen, maar evenmin kan hij de toepassing ervan verhinderen ³.

Ook het openbaar ministerie kan een belangrijke bijdrage leveren indien de schriftelijke procedure wordt toegepast.

Het kan zorgen dat de zaak in staat van schriftelijke behandeling wordt gebracht door, voorafgaand van de zitting, te zorgen voor contacten met de partijen om eventueel ontbrekende stukken te doen bijbrengen of de argumentatie van partijen op punt te stellen, ten einde een heropening van debatten zoveel mogelijk te vermijden.

Bij wijze van proef zou hiermede een aanvang kunnen genomen worden met een beperkte materie; bijvoorbeeld met de pensioenzaken. Deze betwistingen zouden dan reeds veel vlugger kunnen afgehandeld worden daar waar met de huidige achterstand het meermaals voorkomt dat een gepensioneerde al overleden was vóór zijn zaak kon worden afgewerkt.

Men moet zich evenwel de vraag stellen of het dan niet nodig zal zijn de bevoegdheid van het openbaar ministerie uit te breiden, gezien de restrictieve interpretatie die het Hof van Cassatie reeds aan artikel 138 van het Gerechtelijk Wetboek heeft gegeven.

Ik ben er mij van bewust dat de voorgestelde maatregelen andermaal een grote inspanning vragen van de magistraten van uw Hof, daar waar zij sinds jaren reeds de koplopers zijn van het land inzake het aantal uitgesproken arresten per magistraat, terwijl het aantal ingeleide zaken hoger ligt dan in andere arbeidshoven ⁴.

Zo werden in het jaar 1983 193 eindarresten gemiddeld per magistraat uitgesproken, daar waar het landelijk gemiddelde 137 bedroeg voor alle arresten, met inbegrip dus van de tussenarresten ⁵.

Het mag echter allemaal niet baten want desniettegenstaande blijft de achterstand aangroeien: op 1 januari 1989 lagen er reeds 4.825 zaken op behandeling te wachten, tegenover 4.629 op 1 januari 1988.

a. Inleidingen

Inleidingen	Afdeling Antwerpen	Afdeling Hasselt	Arbeidshof
1975	612	397	1.009
1976	742	526	1.268
1977	856	485	1.341
1978	936	471	1.407
1979	824	573	1.397

³ VAN HONSTÉ, V., «Administration de la justice dans le ressort de la Cour du travail de Bruxelles», audience solennelle de rentrée, 3 september 1985, blz. 55.

⁴ SMITS, M., «Het Arbeidshof van Antwerpen: Aan een lustrum toe», rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Antwerpen op 3 september 1979, blz. 40-41.

⁵ Parl. St., Kamer, 1985-86, nr. 577-1, Wetsvoorstel tot wijziging van de personeelsformatie van het Arbeidshof te Antwerpen, de Arbeidsrechtbank te Turnhout en de Arbeidsrechtbank te Tongeren, ingeleid door de volksvertegenwoordigers Van den Brande en Suykerbuyk.

1980	969	643	1.612
1981	1.092	550	1.642
1982	983	585	1.568
1983	883	659	1.542
1984	993	670	1.663
1985	1.044	722	1.766
1986	862	813	1.675
1987	807	652	1.459
1988	997	728	1.725

b. Afgehandelde zaken

Wat de afgehandelde zaken betreft, deze bevatten *niet* de cijfers van de tussenarresten, doorhalingen, afstanden, voegingen of uitleggende en verbeterende arresten: het gaat dus enkel om eindarresten.

Afgehand. zaken	Afdeling Antwerpen	Afdeling Hasselt	Arbeidshof
1975 (vanaf 1.5.75)	262	212	747
1976	651	336	987
1977	547	310	857
1978	570	317	887
1979	651	394	1.045
1980	668	399	1.067
1981	689	498	1.187
1982	871	573	1.444
1983	961	585	1.546
1984	818	552	1.370
1985	709	539	1.248
1986	663	475	1.138
1987	775	517	1.292
1988	774	638	1.412

(zie ook grafische voorstelling op blz. 31 en 33)

De rechterlijke organisatie is, zoals professor M. Storme het omschreef tijdens het op 29 mei 1989 in de Senaat gehouden colloquium over de gerechtelijke achterstand, werkelijk een overheidsbedrijf in moeilijkheden geworden ⁶.

Vraag is evenwel of uiteindelijk de nodige middelen zullen ter beschikking gesteld worden om dit overheidsbedrijf uit het slop te helpen, zo niet zal de ramp zich uitbreiden en zoals procureur-generaal bij het Hof van Cassatie E. Krings het tijdens dit zelfde colloquium stelde, niet meer zal zijn te overzien ⁷.

Ondertussen is naar aanleiding van een met betrekking tot dit colloquium ingesteld onderzoek gebleken dat overeenkomstig artikel 770 van het Gerechtelijk Wetboek in uw ressort, mijnheer de eerste voorzitter, vonnissen en arresten stipt binnen de maand na het sluiten van de debatten of van het door het openbaar ministerie gegeven advies, worden uitgesproken.

Ook de magistraten van het openbaar ministerie houden zich aan de termijnen voorgeschreven door het Gerechtelijk

⁶ KRINGS, E., «Uiteenzetting over de gerechtelijke achterstand», Colloquium Senaat, 26 mei 1989, blz. 71.

⁷ STORME, «De achterstand bij de rechtsbedeling», Colloquium Senaat, 26 mei 1989, blz. 4.

Wetboek bij het verlenen van hun adviezen ten getale van 1.066, tegenover 937 en 1987.

Tussen het reeds aangehaalde negatieve van de rechtsbedeling, zijn deze positieve aspecten wel te onderlijnen, daar zij getuigen van de ernst en de inzet van al de hierbij betrokken magistraten, griffie- en administratief personeel.

I. Afdeling Antwerpen

1. Arbeidsovereenkomsten voor bedienden

In 1988 zijn er 210 nieuwe zaken ingeleid en werden 202 eindarresten uitgesproken.

Wat de inleidingen betreft betekent dit een licht dalende tendens over de laatste vijf jaren, terwijl ook het aantal eindarresten een eerder dalende lijn vertoont.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	219	202	17
1985	212	176	36
1986	198	141	57
1987	185	176	9
1988	210	167	43
	-----	-----	-----
	1.024	862	162

Een vermindering van het aantal betwistingen inzake arbeidsovereenkomsten lijkt normaal, gezien de verbeterde economische omstandigheden. De werkelijke gevolgen van een betere economische conjunctuur zullen in de statistieken van uw Hof waarschijnlijk slechts later te merken zijn.

2. Arbeidsovereenkomsten voor arbeiders

In 1988 zijn er 172 nieuwe zaken ingeleid en werden 94 eindarresten uitgesproken.

Wat de inleidingen betreft is het cijfer wisselvallig over de laatste vijf jaar met toch een aanzienlijke stijging tegenover 1984. Het aantal afgehandelde zaken is hier eerder statusquo.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	134	101	33
1985	120	94	26
1986	114	91	23
1987	141	79	62
1988	172	94	78
	-----	-----	-----
	681	459	222

Opvallend is dat er aanzienlijk meer betwistingen zijn inzake arbeidsovereenkomsten voor bedienden dan voor arbeiders.

Dit is verklaarbaar door de grotere belangen die op het spel staan voor de bedienden, met name wat de bedragen van de opzeggingsvergoedingen betreft, waarop de betwistingen essentieel betrekking hebben.

3. Arbeidsongevallen en beroepsziekten

In 1988 zijn er 104 nieuwe zaken ingeleid en werden 99 eindarresten uitgesproken.

Hier is zowel het cijfer van de inleidingen als dit van afgehandelde zaken, op een uitzondering na, zeer constant.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	100	96	4
1985	84	94	-10
1986	120	85	35
1987	111	96	15
1988	104	99	5
	-----	-----	-----
	519	470	49

4. Sociale zekerheidsbijdragen + uitkeringen werknemers

In 1988 werden 398 nieuwe zaken ingeleid en 320 eindarresten uitgesproken.

Zowel het aantal inleidingen als het aantal eindarresten kent een wisselvallig verloop.

	Inleidingen	Eindarresten	Aan groei achterstand
1984	430	336	94
1985	535	264	271
1986	334	255	79
1987	289	339	-50
1988	398	320	78
	-----	-----	-----
	1.986	1.514	472

Meer dan de helft van de inleidingen betreffen de werkloosheidsuitkeringen (1.107 op een totaal van 1.986) hetgeen duidelijk het gevolg is van de voorbijgaande economische crisis.

Op te merken is evenwel dat de kloof van de afgehandelde sociale zekerheidszaken aanzienlijk is t.o.v. de inleidingen, hetgeen toch wel te denken geeft voor sociale uitkeringen. Aangezien een uitbreiding van het aantal kamers niet meer mogelijk is, gezien het beperkt aantal magistraten, kan er misschien gedacht worden aan een reorganisatie van de bevoegdheden van de bestaande kamers om aan dit probleem tegemoet te komen.

5. Sociaal statuut en sociale uitkeringen voor zelfstandigen

In 1988 werden 53 nieuwe zaken ingeleid en 44 zaken afgehandeld.

Het aantal betwistingen is gering, maar zulks is natuurlijk het gevolg van het kleiner aantal zelfstandigen tegenover dit der werknemers.

	Inleidingen	Eindarresten	Aan groei achterstand
1984	68	48	20
1985	48	51	-3
1986	37	56	-19
1987	25	31	-6
1988	53	44	9
	-----	-----	-----
	231	230	1

Uit de cijfergegevens lijkt het mij mogelijk dat de 5e kamer dit aantal zaken ook zou kunnen verwerken door éénmaal per maand te zetelen, zodat één zitting per maand zou

kunnen vrijkomen om meer zaken van sociale uitkeringen te behandelen.

6. Uitkeringen voor minder-validen

In 1988 werden 43 nieuwe zaken ingeleid en 31 zaken afgehandeld.

Gedurende de laatste vijf jaar is het aantal ingeleide zaken relatief sterk verhoogd.

	Inleidingen	Eindarresten	Aan groei achterstand
1984	29	23	6
1985	27	18	9
1986	45	22	23
1987	37	35	2
1988	43	31	12
	-----	-----	-----
	181	129	52

7. Hoedanigheid werknemers

In 1988 werden 7 nieuwe zaken ingeleid en 11 zaken afgehandeld.

	Inleidingen	Eindarresten	Aan groei achterstand
1984	8	8	0
1985	9	8	1
1986	13	13	0
1987	8	11	-3
1988	7	11	-4
	-----	-----	-----
	45	51	-6

8. Kort geding e.a.

Naast het kort geding gaat het om administratieve geldboeten en geschillen betreffende de instelling en de werking van de ondernemingsraden en van de comité's voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	5	4	1
1985	9	4	5
1986	1	-	1
1987	11	8	3
1988	10	8	2
	-----	-----	-----
	36	24	12

Het aantal betwistingen is verwaarloosbaar en in feite is er ook geen achterstand rekening houdend met de doorhalingen, afstanden en voegingen.

Voor alle materies samen geeft dit gedurende de laatste vijf jaar volgende aangroei van de achterstand in de afdeling Antwerpen :

- arbeidsovereenkomsten voor bedienden	162 zaken
- arbeidsovereenkomsten voor arbeiders	222 zaken
- arbeidsongevallen en beroepsziekten	49 zaken
- sociale zekerheidsbijdragen + uitkeringen werknemers	472 zaken

- sociaal statuut + uitkeringen zelfstandigen	1 zaak
- uitkeringen voor minder-validen	62 zaken
- hoedanigheid werknemers + kortgeding e.a.	6 zaken

964 zaken

Dit cijfer moet gerelativeerd worden aangezien er in dezelfde periode een aantal doorhalingen, afstanden en voegingen gebeurde :

	Doorhalingen	Afstanden	Voegingen
1984	22	10	19
1985	50	20	9
1986	35	8	13
1987	59	14	10
1988	57	5	15

223 57 66

hetzij een totaal van 346 zaken die, naast de eindarresten van de rol werden afgevoerd. De werkelijke aangroei van de achterstand op vijf jaar bedraagt dus 964 - 346 = 618.

Voor een volledig beeld van de activiteit van uw Hof in Antwerpen is het nodig naast de eindarresten ook nog de tussenarresten, de verbeterende arresten en de kostenbegrotingen te vermelden :

	Tussenarresten	Verbeterende arresten	Kostenbegrotingen
1984	115	4	5
1985	99	1	20
1986	80	3	13
1987	112	1	9
1988	120	4	11
	-----	-----	-----
	516	13	58

II. Afdeling Hasselt

1. Arbeidsovereenkomsten voor bedienden

In 1988 werden 79 nieuwe zaken ingeleid en werden 65 eindarresten uitgesproken. Over de laatste vijf jaar beschouwd kan men stellen dat er geen merkelijke verschuivingen plaats vonden. Het aantal inleidingen vertoont binnen de fluctuatie een constante.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	70	63	7
1985	86	66	20
1986	80	58	22
1987	89	57	32
1988	79	65	14
	-----	-----	-----
	404	309	95

Tijdens de periode 84-'88 werden jaarlijks gemiddeld 62 eindarresten geveld. De bediendenkamer (2e kamer) werd in de afdeling Hasselt slechts door één magistraat geleid. Het

valt op dat het aantal inleidingen over de beschouwde periode de drempel van het quasi-constant aantal arresten ruimschoots overschrijdt en dat de aangroei van de achterstand de hoegrootheid van het aantal inleidingen volgde. Op te merken valt dat in de afdeling Hasselt geen pleituren worden vastgesteld zodat de zitting een continu verloop heeft.

2. Arbeidsovereenkomsten voor arbeiders

In 1988 werden 64 nieuwe zaken ingeleid en werden 57 eindarresten uitgesproken. Het aantal inleidingen en het aantal eindarresten hebben over de beschouwde periode een wisselvallig verloop, met dien verstande dat de fluctuatie van de eindarresten niet in correlatie staat met het aantal inleidingen van het betrokken jaar en dat de groei van de achterstand in het jaar 1984 en 1987 een negatief teken vertoonde hetgeen betekent dat het aantal eindarresten de inleidingen overtrof.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	46	50	-4
1985	81	37	44
1986	67	54	13
1987	55	70	-15
1988	64	57	7
	-----	-----	-----
	313	268	45

3. Arbeidsongevallen en beroepsziekten

In 1988 werden 86 nieuwe zaken ingeleid en 118 eindarresten uitgesproken. Het piekjaar 1986 uitgezonderd, is het aantal inleidingen over de beschouwde periode constant. Het aantal afgehandelde zaken groeide sinds 1987 en overtrof in 1988 met 32 eenheden de inleidingen van dat jaar.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	89	86	3
1985	89	67	22
1986	112	65	47
1987	91	76	15
1988	86	118	-32
	-----	-----	-----
	467	412	55

4. Sociale zekerheid en uitkeringen werknemers

In 1988 werden 421 nieuwe zaken ingeleid en 341 eindarresten uitgesproken. Zowel het aantal inleidingen als het aantal eindarresten kent een wisselvallig verloop.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	413	304	109
1985	406	310	96
1986	487	260	227
1987	345	246	99
1988	421	341	80
	-----	-----	-----
	2071	1461	611

Ook in de afdeling Hasselt moet geconstateerd worden dat meer dan de helft van de inleidingen werkloosheidsbetwis-

tingen betreffen (1103 op een totaal van 2072). Het aantal zittingen en het aantal vastgestelde zaken (gemiddeld 12 per zitting in 1988) in deze aan het openbaar ministerie verplicht mededeelbare zaken zou bij een herschikking van de bevoegdheden van de bestaande kamers geen oplossing bieden aan dit probleem.

5. Sociaal statuut en uitkeringen voor zelfstandigen

In 1988 werden 41 nieuwe zaken ingeleid en 30 zaken afgehandeld. Het jaarlijks aantal inleidingen en eindarresten was met uitzondering van het jaar 1986 in de periode '84-88 quasi constant.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	31	37	-6
1985	35	32	33
1986	34	21	13
1987	41	32	9
1988	41	30	11
	-----	-----	-----
	182	152	30

6. Uitkeringen voor minder-validen

In 1988 werden 28 nieuwe zaken ingeleid en 17 eindarresten uitgesproken.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	18	10	8
1985	18	23	-5
1986	30	15	15
1987	27	31	-4
1988	28	17	11
	-----	-----	-----
	121	96	25

7. Hoedanigheid werknemers

In 1988 werden 3 nieuwe zaken ingeleid en 4 zaken afgehandeld.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	2	0	2
1985	5	4	4
1986	1	1	0
1987	0	2	-2
1988	3	4	-1
	-----	-----	-----
	11	11	0

8. Kort geding e.a.

	Inleidingen	Eindarresten	Aangroei achterstand
1984	1	2	-1
1985	2	2	0
1986	2	1	1
1987	4	3	1
1988	6	6	0
	-----	-----	-----
	15	14	1

9. Samenvatting van de aangroei van de achterstand in de Afdeling Hasselt

- arbeidsovereenkomsten voor bedienden	95 zaken
- arbeidsovereenkomsten voor arbeiders	45 zaken
- arbeidsongevallen en beroepsziekten	55 zaken
- sociale zekerheidsbijdragen en uitkeringen werknemers	611 zaken
- sociaal statuut en uitkeringen zelfstandigen	30 zaken
- uitkeringen voor minder-validen	25 zaken
- hoedanigheid werknemers en kort geding e.a.	1 zaak

Totaal 862 zaken

Rekening houdend met het aantal doorhalingen, afstanden en voeging bedraagt de reële aangroei van de achterstand 686.

	Doorhalingen	Afstanden	Voegingen
1984	4	16	14
1985	10	20	14
1986	17	13	8
1987	4	9	11
1988	14	10	12
	49	68	59
		176	

10. Tussenarresten, verbeterde arresten en kostenbegrotingen

In 1988 werden 147 tussenarresten en 6 arresten-kostenbegrotingen uitgesproken. Ten aanzien van de vorige jaren is het aantal tussenarresten merkkelijk gestegen.

	Tussenarresten	Verbeterde arresten	Kostenbegrotingen
1984	110	1	5
1985	104	0	8
1986	114	0	0
1987	106	1	9
1988	147	0	6
	581	2	28

Algemene besluiten :

1. De achterstand is het laatste jaar weer aangegroeid niettegenstaande de extra inspanningen van de magistraten. Over de laatste vijf jaar groeide die achterstand zelfs aan met 1.304 zaken (618 in Antwerpen en 686 in Limburg).

2. Er liggen 4.825 zaken op behandeling te wachten, zodat het niet anders kan dan dat de termijnen voor vaststelling abnormaal lang blijven en voor sommige kamers reeds een eind in 1991 reiken.

3. Het aantal inleidingen is in 1988 weer gestegen naar een recordhoogte.

4. Zoals de eerste voorzitter in zijn verslag over het gerechtelijk jaar 1987 en 1988 aan mijn ambt heeft geschreven zou men er moedeloos van worden, ware het niet dat na zo-

veel noodkreten toch – en de tijd dringt – vanwege de minister van Tewerkstelling en Arbeid en de minister van Justitie, maatregelen mogen verwacht worden.

5. Voor een gedetailleerd overzicht van de materies voor het gehele hof en voor de afdelingen, verwijs ik naar de in bijlage gevoegde grafieken.

B. Strafzaken

In 1988 werden 80 nieuwe strafzaken ingeschreven, tegenover 62 in 1987, 100 zaken werden aanhangig gemaakt en het hof van beroep heeft 93 eindarresten uitgesproken. Het aantal niet afgehandelde zaken is thans 62 en dus vermindert t.o.v. 1987 met 13 zaken.

Wat opvalt is dat 40% van de nieuwe zaken herkomstig zijn van het arrondissement Hasselt, 25% van het arrondissement Antwerpen, 20% van het arrondissement Tongeren en slechts 10% van het arrondissement Turnhout en amper 5% van het arrondissement Mechelen, wat zeker niet evenredig is met het aantal notitiezaken van deze respectievelijke arrondissementen. Het aantal beroepen in verhouding tot het aantal vonnissen van de respectievelijke arrondissementen varieert van 8% naar 12%, behalve voor Antwerpen waar 25% bereikt wordt. Dit hoog procent is vermoedelijk te verklaren door het aantal belangrijke aanhangig gemaakte zaken.

Naar de aard van de tenlasteleggingen kan worden vastgesteld dat in 35% van de zaken er sprake is van inbreuken op de werkloosheidswetgeving, waarvan 2/3 werd vastgesteld lastens werknemers en 1/3 lastens werkgevers. De voor de hand liggende verklaring is dat er meer werknemers dan werkgevers zijn die deze inbreuken kunnen plegen en dat de inbreuken lastens werknemers vastgesteld worden door het controleapparaat van de R.V.A., daar waar inbreuken lastens werkgevers slechts onrechtstreeks aangebracht worden. Bemerkenwaardig is ook dat in de arrondissementen Hasselt, Tongeren en Turnhout dergelijke inbreuken in bijna de helft van het aantal zaken voorkomen, wat wellicht toe te schrijven is aan :

- het hoger procent werkloosheid in Limburg en Turnhout, in vergelijking met Antwerpen, waardoor meer mogelijkheid van «zwart werk»;
- de plaag van de koppelbazen in deze arrondissementen.

30% van het totaal aantal zaken betreft inbreuken op de wetgeving betreffende het bijhouden van de sociale documenten. Hierbij springt onmiddellijk in het oog dat dergelijke inbreuken voorkomen in bijna de helft van de zaken die ons werden toegestuurd uit het arrondissement Hasselt. Ook hier kan men stellen dat «zwart werk» aan de basis ligt van deze inbreuken.

Verder bemerkt men dat 12% van de zaken inbreuken uitmaken op de wetgeving betreffende de sociale zekerheid der werknemers, en dat meer dan de helft daarvan afkomstig is uit het arrondissement Hasselt, opnieuw om dezelfde hiërboven aangehaalde redenen.

Inbreuken op het A.R.A.B. vertegenwoordigen in totaal 12% van het aantal strafzaken dat in 1988 toekwam op het auditoraat-generaal. Deze kunnen worden opgesplitst in twee categorieën :

- enerzijds inbreuken betreffende de veiligheid van de werknemers, waarbij kan worden vermeld dat deze zaken

8% uitmaken van het totaal aantal strafzaken, en dat ze gelijkmatig zijn verdeeld over vier van de vijf arrondissementen (enkel uit Mechelen kwam geen dergelijke strafzaak);

– en anderzijds inbreuken betreffende het oprichten en exploiteren van gevaarlijke, hinderlijke of ongezonde inrichtingen, waarbij kan worden vermeld dat deze zaken 4% uitmaken van het totaal aantal strafzaken en dat ze enkel uit de arrondissementen Antwerpen en Tongeren kwamen.

Deze inbreuken welke enkel in wel bepaalde industrieën kunnen voorkomen, worden meestal vastgesteld gekoppeld aan andere inbreuken van gemeen recht, zodanig dat ze wegens samenhang niet meer onder de bevoegdheid van de arbeidsauditoraten vallen. Het klein aantal zaken, i.v.m. inbreuken op deze wetgeving betekent dus niet dat de reglementering goed nageleefd wordt, zoals men op 't eerste zicht zou kunnen denken.

10% van het totaal aantal strafzaken zijn inbreuken op de wetgeving betreffende de fondsen voor bestaanszekerheid waarvan kan worden gezegd dat deze zaken bijna uitsluitend uit de arrondissementen Antwerpen en Tongeren kwamen; en eveneens 10% van het totaal aantal strafzaken zijn inbreuken op de wetgeving betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit, waarbij nog kan worden vermeld dat deze zaken gelijkmatig zijn verdeeld over de vijf arrondissementen.

Tenslotte kan nog worden aangestipt dat de overige inbreuken die werden behandeld in de strafzaken die in 1988 op het auditoraat-generaal toekwamen – en gering in aantal zijn – de volgende zijn: inbreuken op de wetgeving betreffende het vakantiegeld van de werknemers, de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, de bescherming van het loon van de werknemers, de arbeidsongevallen, de arbeidsreglementen, het gebruik van de tachograaf in het wegvervoer en inbreuken op de Arbeidswet.

Arbeidsrechtbank van Antwerpen

A. Burgerlijke zaken

In 1988 werden 10.951 nieuwe zaken ingeleid tegenover 12.218 in 1987.

Deze vermindering is sterk beïnvloed door de homologaties inzake arbeidsongevallen, namelijk 835 minder, die vanaf 1 januari 1988 behoren tot de bevoegdheid van het Fonds voor Arbeidsongevallen.

Verder is er een *dalend* cijfer waar te nemen in de materie van de werknemerspensioenen.

De daling van het aantal pensioenzaken van 508 in 1987 naar 394 in 1988 (- 114) moet allicht gezocht worden in de stabilisering van de wetgeving terzake.

De laatste belangrijke wijzigingen dateren namelijk van het koninklijk besluit nr. 415 van 16 juli 1986.

Daarentegen is er een stijgend cijfer voor de volgende materies:

a. de tegemoetkoming aan minder-validen:

in 1987: 256 – in 1988: 346 (+ 90).

Het aantal betwistingen inzake de tegemoetkoming aan minder-validen (meer dan 25%) is bijna zeker hoger geworden door het in werking treden op 1 juli 1987 van de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkoming aan gehandicapten, die het toepassingsgebied heeft uitgebreid.

b. de werkloosheid:

in 1987: 528 – in 1988: 730 (+ 202).

De stijging blijkt veroorzaakt te zijn door het feit dat binnen het kader van de R.V.A. het aantal betwistingen in 1988 met ruim 950 eenheden is toegenomen wat uiteraard een weerslag heeft op een verhoging van het aantal procedures. (1987: 1666 – 1988: 2628).

c. het bestaansminimum:

in 1987: 86 – in 1988: 117 (+ 31).

De stijging is waarschijnlijk te verklaren door een strakere houding van de O.C.M.W.'s, uit oorzaak van de inkrimpingen der toelagen van overheidswege.

d. de administratieve geldboeten:

in 1987: 18 – in 1988: 31 (+ 13).

De hogere bedragen opgelegd door de directeur-generaal van de Studiedienst van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid leidt tot meer weigeringen van betalingen door de betrockenen, en dus ook tot meer procedures.

Tenslotte is het aantal ingeleide zaken betreffende de arbeidsovereenkomsten voor arbeiders en bedienden stabiel gebleven: 1388 in 1988 tegenover 1373 in 1987.

In 1988 werden 10.143 vonnissen uitgesproken tegenover 10.501 in 1987.

De gemiddelde duur waarbinnen een rechtsdag kan worden vastgesteld is vier maanden. De rechtbank werkt dus zonder achterstand te veroorzaken.

Het openbaar ministerie gaf 8.455 adviezen in 1988 tegenover 8.752 in 1987.

B. Strafzaken

In 1988 werd een verhoging van het aantal notitiezaken vastgesteld, verdeeld als volgt:

in 1987: 2099 waarvan:

- 1140 correctionele zaken
 - 639 politiezaken
 - 299 arbeidsongevallen
 - 21 niet aangifte arbeidsongevallen.
- in 1988: 2609 waarvan:
- 1058 correctionele zaken
 - 1253 politiezaken
 - 276 arbeidsongevallen
 - 22 niet aangifte arbeidsongevallen

Aantal gedagvaarde zaken voor de

Correctionele rechtbank in 1987: 86 – 1988: 78.

Politierechtbank in 1987: 18 – 1988: 16.

Aantal gevonniste zaken door de

Correctionele rechtbank in 1987: 91 – 1988: 82.

Politierechtbank in 1987: 17 – 1988: 16.

Aantal minnelijke schikkingen in

1987: 617 - 1988: 632.

De verhoging van het aantal notitiezaken in 1988 is vooral toe te schrijven aan het stijgend aantal *processen-verbaal* betreffende inbreuken op de *E.E.G.-verordeningen*, namelijk in 1987: 639 – in 1988: 1253, wat dus een verdubbeling betekent.

De reeds vroeger aangekondigde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 23 november 1988 betreffende standaardprocedures voor de controle op de toepassing van de Verordening (EEG) nr. 3820/85 tot harmonisatie

van bepaalde voorschriften van sociale aard van het wegvervoer en Verordening (EEG) nr. 3821/85 betreffende het controleapparaat in het wegvervoer vereist jaarlijks een toezicht van plus minus een derde van het nationaal voertuigenpark.

In verhouding met het aantal gedagvaarde zaken (78 voor de correctionele rechtbank en 16 voor de politierechtbank) bedraagt het aantal zaken die beëindigd werden met een minnelijke schikking 632 (dit is ruim zes maal zoveel).

De reden hiervan is te vinden in het uitvoeren van de onderrichtingen, vervat in de circulaire nrs. AG 16/84 (PG 40/84), AG 5/85 (PG 7/85), AG 10/85 (16/85), AG 2 en AG 3/86 (PG 8 en PG 9/86) betreffende de wet van 28 juni 1984 tot uitbreiding van het toepassingsveld van het verval van de strafvordering van sommige misdrijven, tegen betaling van een geldsom.

Arbeidsrechtbank van Turnhout

A. Burgerlijke zaken

In 1988 werden 3.005 nieuwe zaken ingeleid tegenover 3.966 in 1987, hetgeen een abnormaal hoog cijfer was tegenover het sinds 1982 aangehouden gemiddelde van ongeveer 3.000 zaken per jaar.

Het merkkelijk verschil tussen 1987 en 1988 situeert zich in de vermindering van het aantal zaken betreffende de invordering statuut zelfstandigen met 195 zaken, mogelijk het gevolg van het heropleven van de nijverheid, het wegvallen van 406 homologaties inzake arbeidsongevallen, ten gevolge van het koninklijk besluit van 10 december 1987, houdende vaststelling van de wijze en voorwaarden van de bekrachtiging van de overeenkomsten voor het Fonds voor Arbeidsongevallen, alsmede de gedeeltelijke vermindering van het aantal betwistingen inzake werkloosheid van 514 betwistingen in 1987 – ogenschijnlijk het gevolg van een omstandige omwerking van het toegepaste codesysteem – naar 295 zaken in 1988, dit is een vermindering van 219 zaken.

Bemerkenswaardig is dan weer de aangroei in 1988 van het aantal betwistingen inzake minder-validen van 96 zaken in 1987 naar 153 in 1988, zijnde een verhoging met 57, toe te schrijven – zoals voor de Arbeidsrechtbank van Antwerpen – aan de uitbreiding van het toepassingsgebied door de wet van 27 februari 1987, betreffende de tegemoetkoming aan gehandicapten.

In 1988 heeft de arbeidsrechtbank 2.985 vonnissen gewezen. Ook hier bleef zij op het gemiddelde sinds 1982 van ongeveer 3.000 zaken per jaar en voldoende is het feit dat derhalve sinds jaren het aantal uitspraken gelijk loopt met het aantal inleidingen. De termijnen van vaststelling bleven, algemeen gezien, binnen het redelijke. Zij varieerden volgens de kamers tussen de drie en vijf maanden. Er is dus geen achterstand. Het openbaar ministerie gaf 3.049 adviezen in 1988 tegenover 3.341 in 1987.

B. Strafzaken

In 1988 werden er in de notities van het auditoraat 1.105 strafzaken ingeschreven. In 1987 waren dat er slechts 871. Wij stellen hier derhalve een verhoging vast met 234 dossiers of 27%.

De verhoging situeert zich vooral in de aangebrachte overtredingen inzake werkloosheid, 250 door de gewestelijke in-

specteur strafrechterlijk overgemaakte zaken, tegenover 217 in 1987, en inzake overtredingen van de E.E.G.-Verordeningen inzake sociale maatregelen betreffende het wegvervoer, 370 overgemaakte vaststellingen in 1988, tegenover 301 in 1987.

Het openbaar ministerie heeft in 1988 in 58 zaken voor de correctionele rechtbank gedagvaard en in 11 gevallen een dagvaarding voor de politierechtbank laten uitgaan. Deze cijfers zijn ongunstig: in 1987 werden er respectievelijk 91 correctionele dagvaardingen uitgebracht en 21 dagvaardingen voor de politierechtbank.

De correctionele rechtbank wees 74 vonnissen in 1988.

Ook hier is de vergelijking ten aanzien van 1987, met 96 vonnissen, negatief, dit ondanks het feit dat ook toen reeds de cijfers werden beïnvloed door de onmogelijkheid voor de zetel om bijkomende zittingen in te richten, dit samen met de ziekte en het overlijden in mei 1988 van de in de bevoegde kamer zetelende magistraat. Voor nieuwe dagvaarding was er derhalve minder gelegenheid.

In 1988 werden 212 zaken geseponneerd tegen 396 in 1987.

In 1988 werd de onderzoeksrechter 5 maal gevorderd een gerechtelijk onderzoek in te stellen. Hier doet zich geen stijging voor. Ook in 1987 werden 5 onderzoeken gevorderd.

Er werd nog vermeld dat in de loop van 1988 niet minder dan 65 dossiers, inbreuken op de E.E.G. Verordeningen inzake de sociale maatregelen voor het wegvervoer betreffend, via diplomatieke weg aan de bevoegde buitenlandse overheid, hoofdzakelijk de Nederlandse, werden overgemaakt.

Arbeidsrechtbank Mechelen

A. Burgerlijke zaken

In 1988 werden op de algemene rol 2.359 zaken ingeschreven tegenover 2.906 in 1987, dit is een daling van 607 zaken.

Er werden 2.557 eindvonnissen en 143 tussenvonnissen uitgesproken in 1988 of een daling van 248 eindvonnissen en 20 tussenvonnissen tegenover 1987.

Gemiddeld werden per magistraat 900 vonnissen uitgesproken.

Er is geen achterstand in de behandeling der zaken daar de vaststelling van een rechtsdag kan bekomen worden binnen een termijn van maximum twee maanden.

Voor het overige gelden grosso modo dezelfde opmerkingen wat de onderscheidene materies betreft als voor Antwerpen en Turnhout. Er werden door het openbaar ministerie 2.249 adviezen gegeven in 1988 tegenover 2.231 in 1987.

B. Strafzaken

Wat de nieuwe zaken betreft namelijk 900, is er een verhoging van 29 zaken tegenover het vorig kalenderjaar.

Ook het aantal afgehandelde zaken – 612 – betekent een verhoging van 22 tegenover 1987.

Het aantal niet afgehandelde zaken bedraagt 140, hetzij een daling van 12 zaken tegenover 1987.

De correctionele rechtbank sprak 36 vonnissen uit op vordering van het auditoraat en de politierechtbank 2.

Het grootste aantal inbreuken betreffen de Verordeningen van de E.E.G. op het wegvervoer, gevolgd door de werkloosheid en de arbeidswetgeving.

*Arbeidsrechtbank Hasselt**A. Burgerlijke zaken*

In 1988 werden 4.817 nieuwe zaken ingeleid tegenover 4.795 in 1987. Deze getallen zijn nagenoeg gelijk.

Het aantal gevonniste zaken bedroeg 4.620 in 1988 tegenover 4.850 in 1987, dit is een vermindering van 230 vonnissen.

Niettemin kent de rechtbank geen achterstand. De zaken worden ter zitting gesteld ongeveer drie maanden na ontvangst van het inleidend verzoekschrift of na het verzoek om vaststelling.

Het openbaar ministerie heeft 3.946 adviezen gegeven in 1988 tegenover 5.005 in 1987.

De aanzienlijke vermindering van het aantal uitgebrachte adviezen is te wijten enerzijds aan het wegvallen van de homologaties van de akkoorden in arbeidsongevallen en anderzijds aan het niet meer systematisch tussenkomen in de geschillen over arbeidsovereenkomsten.

B. Strafzaken

Er werden 895 notitiezaken ingeschreven in 1988 tegenover 675 in 1987, dit is een toename met 30%, voornamelijk te wijten aan het groter aantal processen-verbaal betreffende inbreuken op de E.E.G.-Verordeningen inzake wegvervoer en inzake werkloosheid.

De stijging van het aantal notitiezaken heeft tot gevolg dat het aantal zaken waarin strafvervolgning werd ingesteld en gevonnist eveneens gestegen is, zoals blijkt uit volgende cijfers:

- gedagvaarde zaken voor de:
- correctionele rechtbank in 1987: 174 - in 1988: 288.
- politierechtbank in 1987: 47 - in 1988: 74.
- gevonniste zaken door de:
- correctionele rechtbank in 1987: 178 - in 1988: 267.
- politierechtbank in 1987: 50 - in 1988: 91.

Het aantal minnelijke schikkingen daarentegen is praktisch gelijk gebleven: 105 in 1988 tegen 103 in 1987.

*Arbeidsrechtbank Tongeren**A. Burgerlijke zaken*

Er werden 4.758 nieuwe zaken ingeschreven op de algemene rol tegenover 4.233 in 1987, dit is een toename van 525 zaken.

Deze stijgende evolutie manifesteert zich voornamelijk in de sector werkloosheid.

Het aantal ingeleide zaken op de algemene rol inzake werkloosheid voor het jaar 1987 bedroeg 671 zaken, terwijl voor het jaar 1988 het aantal ingeleide zaken 1755 betrof.

Deze aanzienlijke vermeerdering is te wijten aan de inleiding van 1083 zaken door de uitbetalingsinstelling van het A.C.V. betreffende een terugvordering van werkloosheidsvergoedingen ten overstaan van de werkloze met het oog op de stuiting van de verjaring. Het aantal door de werknemers van de F.N.-Herstal ingeleide dossiers tot genot van werkloosheidsvergoedingen ingevolge staking bij F.N.-Herstal bedroeg voor het jaar 1988, 233 zaken.

In 1988 werden 4.457 vonnissen uitgesproken tegenover 4.516 in 1987. Dit is een stabiel cijfer.

De rechtsdag kan bekomen worden één maand na verzoek om stelling.

De rechtbank kent dus geen achterstand. Het openbaar ministerie gaf 4.134 adviezen in 1988 tegenover 4.716 in 1987. De reden van de daling van het aantal adviezen is dezelfde als voor het arbeidsauditoraat van Hasselt.

B. Strafzaken

In 1988 bedroeg het aantal notitiezaken 911 tegenover 649 in 1987, dit is een toename van 40%, waarvan de reden ook dezelfde is als voor het arbeidsauditoraat Hasselt.

Deze toename komt niet tot uiting in het aantal dagvaardingen maar wel in het aantal minnelijke schikkingen en geseponeerde zaken. Er is wel een stijging van het aantal gevonniste zaken, zoals uit volgende cijfers blijkt:

	1987	1988
- gedagvaarde zaken voor de:		
- correctionele rechtbank	214	175
- politierechtbank	7	17
- gevonniste zaken voor de:		
- correctionele rechtbank	163	210
- politierechtbank	11	8
- beëindigingen door betaling van een geldsom	92	197
- geseponeerde zaken	64	118
- aantal zaken tot beschikking	129	154

Algemene besluiten betreffende de arbeidsrechtbanken en arbeidsauditoraten

Het voornaamste besluit dat kan getrokken worden uit de werking van de arbeidsrechtbanken van het rechtsgebied is dat er, in tegenstelling met het Hof, geen sprake is van achterstand. Dit is een verheugende vaststelling.

Vermits het merendeel van de betwistingen niet de graad van hoger beroep bereikt komen de meeste rechtsonderhorigen toch wel tijdig aan hun trekken.

Verder stellen we vast dat de Arbeidsrechtbanken van Antwerpen, Turnhout en Mechelen in 1988 aanzienlijk minder nieuwe zaken te verwerken kregen. Zulks is voornamelijk toe te schrijven aan de onttrekking van de homologaties inzake arbeidsongevallen, een factor die ook speelt voor de Arbeidsrechtbanken van Hasselt en Tongeren, maar die daar blijkbaar wordt gecompenseerd door andere factoren, zoals een uitzonderlijke toename van betwistingen inzake werkloosheid ingevolge bijzondere omstandigheden. In de toekomst zal men zich ook mogen verwachten aan een toename van het aantal betwistingen inzake minder-validen,

bestaansminimum en waarschijnlijk ook inzake administratieve geldboeten.

In bijna alle arbeidsauditoraten wordt een forse verhoging vastgesteld voor het aantal notitiezaken als gevolg aan het stijgend aantal processen-verbaal over inbreuken op de E.E.G.-Verordeningen inzake wegvervoer.

Behalve in Hasselt, heeft deze stijging evenwel geen verhoging van het aantal dagvaardingen tot gevolg.

Opvallend is ook de stijging van het aantal correctionele vonnissen in Hasselt en Tongeren, terwijl dit aantal in de rechtsgebieden van de overige Arbeidsauditoraten nagenoeg stabiel is gebleven.

Als algemene beschouwing kan hier nog worden toegevoegd dat de opgegeven statistische gegevens inzake de inbreuken op de sociale wetgeving verre van volledig zijn omdat de arbeidsauditoraten en arbeidsauditoraten-generaal de openbare rechtsvordering niet uitoefenen in geval van samenloop of samenhang van voornoemde inbreuken met een of meer inbreuken op andere wetbepalingen, die niet tot de bevoegdheid behoren van de arbeidsgerechten.

Men kan de vraag stellen of het thans niet aangewezen zou zijn onder leiding, gezag en toezicht van de procureur-generaal de strafvervolgning inzake inbreuken op de sociale wetgeving toe te kennen aan de magistraten van de arbeidsauditoraten en de arbeidsauditoraten-generaal om de samenlopende of samenhangende misdrijven van gemeen recht mede te vervolgen wanneer zij gepleegd worden om het so-

ciaalrechtelijk misdrijf mogelijk te maken, te vergemakkelijken of om aan de gevolgen ervan te ontkomen.

Meerdere hoge magistraten van het openbaar ministerie denken in die richting. De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, de heer E. Krings doet het nog in vraagvorm ⁸, terwijl eerste advocaat-generaal bij het Arbeidshof van Gent, de heer V. Van der Meersch de vraag resoluut bevestigend beantwoordt ⁹.

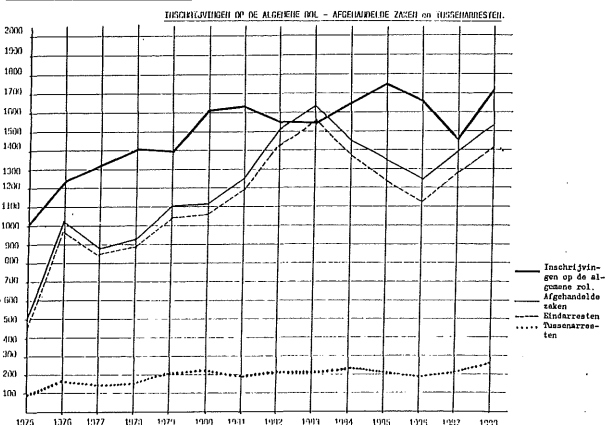
Hierbij aansluitend kan men zich de vraag stellen of ook de tijd niet is aangebroken om meteen de arbeidsrechtbanken en de arbeidshoven met deze zaken te gelasten daar zij goed geplaatst zijn, gezien hun specialisatie in deze materies. Wel zal er wat het klassieke strafrecht betreft, heel wat scholing of herscholing bij te pas komen en zullen problemen van rechterlijke organisatie eveneens moeten opgelost worden. De vraag stellen is ze in feite beantwoorden. De rechtsleer gaat alleszins in deze richting ¹⁰.

⁸ KRINGS, E., «Kritische kanttekeningen bij een verjaardag», rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie, op 1 september 1987, *B.S.*, nr. 3103, blz. 15.

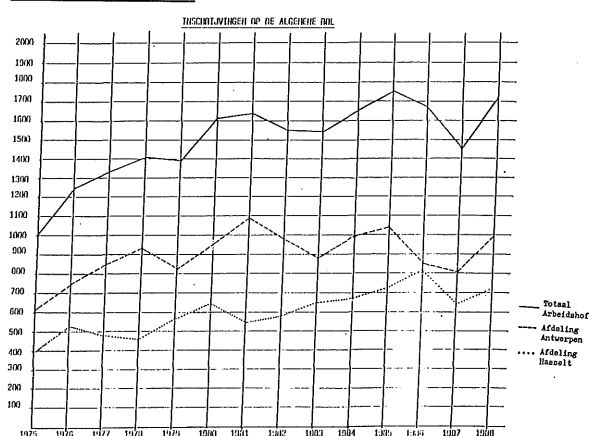
⁹ VAN DER MEERSCH, V., «Het werkingsapparaat van het sociaal strafrecht», *Sociaal Strafrecht, R.S.R.*, nr. 23, blz. 76-77.

¹⁰ MATTHYS, J., «Strafvervolgning en strafprocedure bij delicten tegen de sociale zekerheidswetgeving», *Raakvlakken tussen sociale zekerheid*, Larcier, 1979, deel I, blz. 76-79; DECLERCQ, R., «De uitoefening van de strafvordering in het sociaal strafrecht», *Sociaal Strafrecht, R.S.R.*, nr. 23, blz. 59.

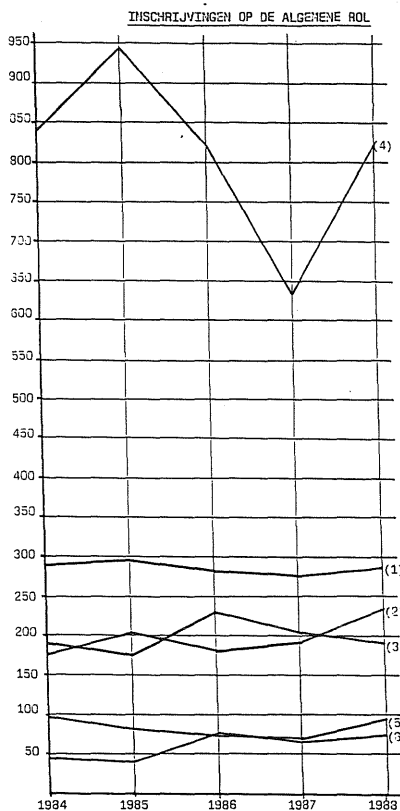
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

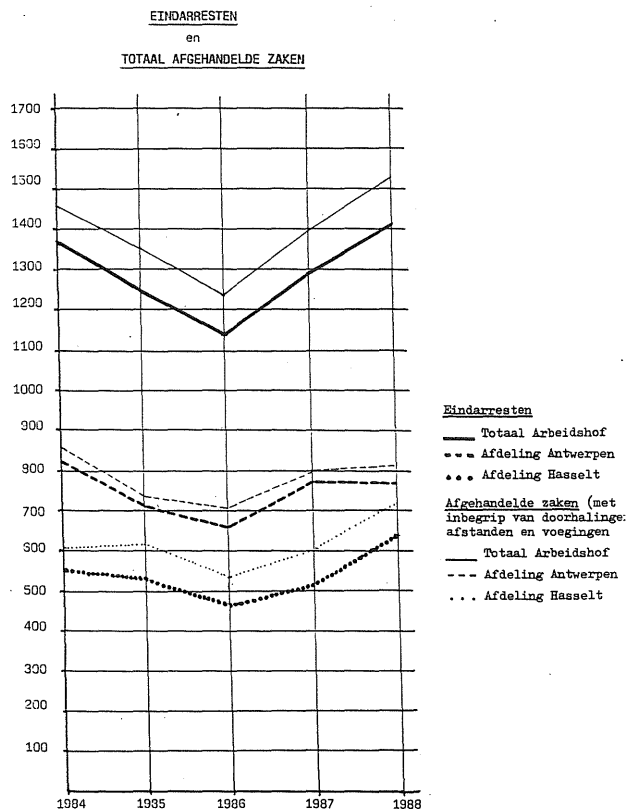
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

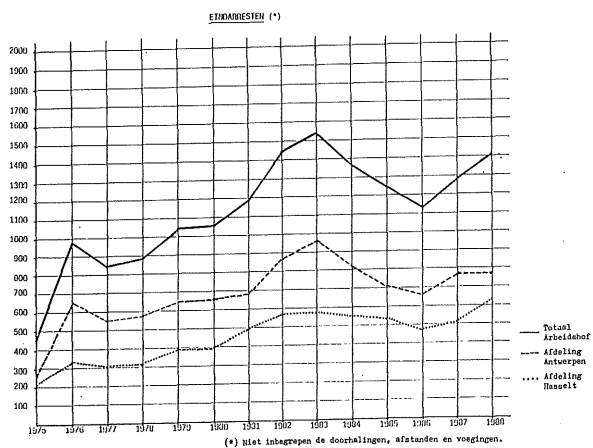
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN (beide afdelingen).

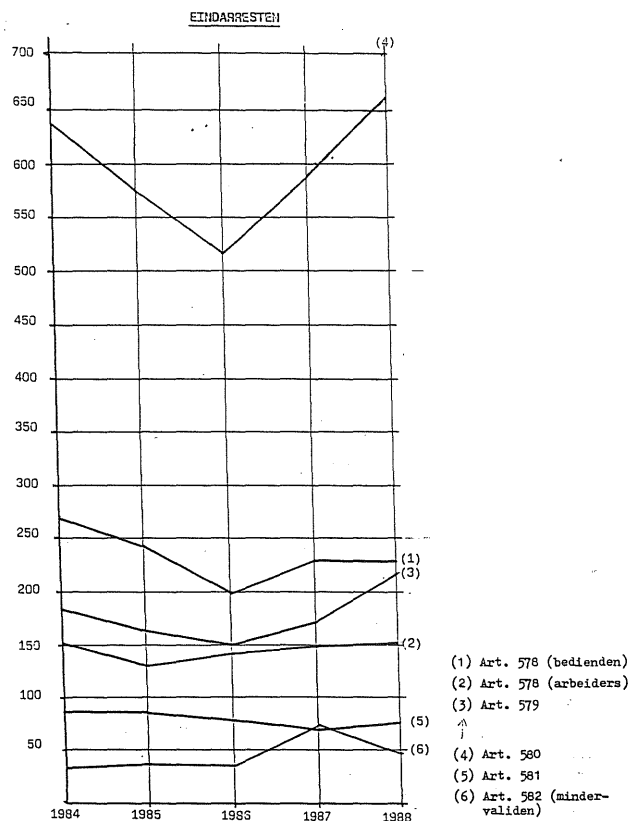
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN (beide afdelingen).

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

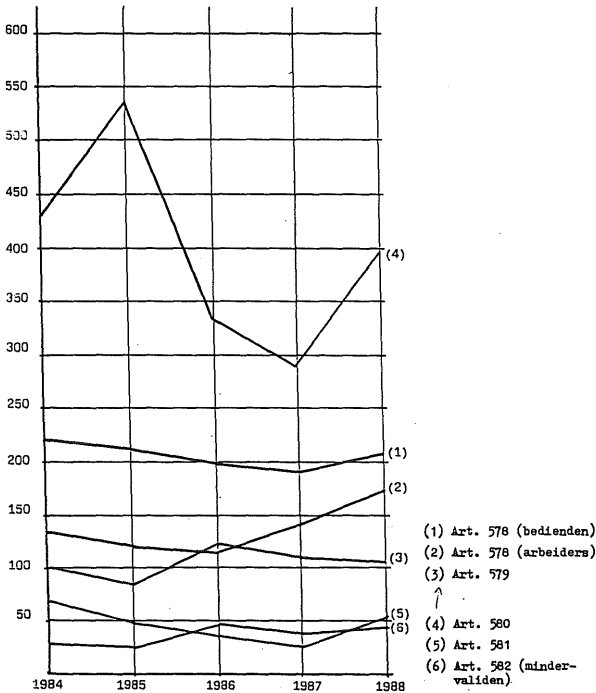

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN (beide afdelingen).

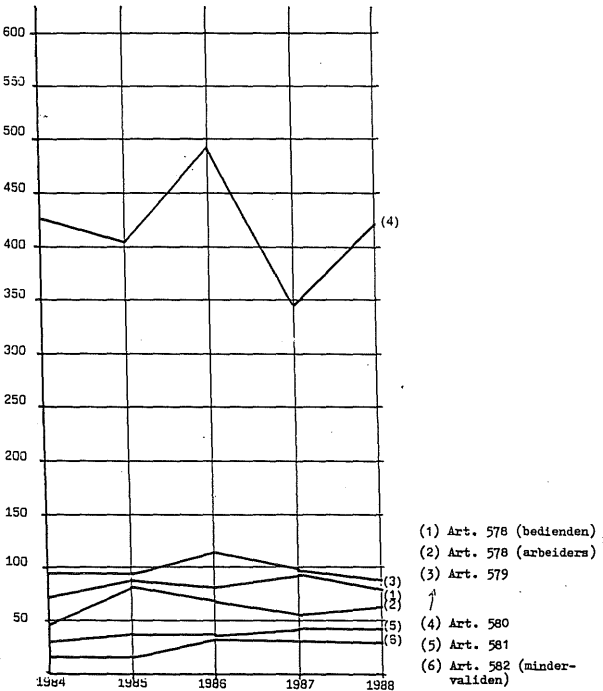
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

INSCHRIJVINGEN OP DE ALGEMEENE ROL
AFDELING ANTWERPEN

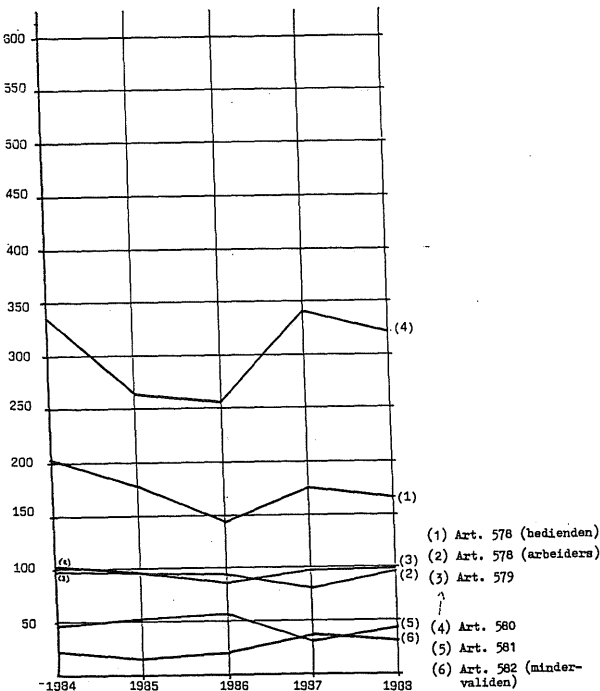
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

INSCHRIJVINGEN OP DE ALGEMEENE ROL
AFDELING HASSELT

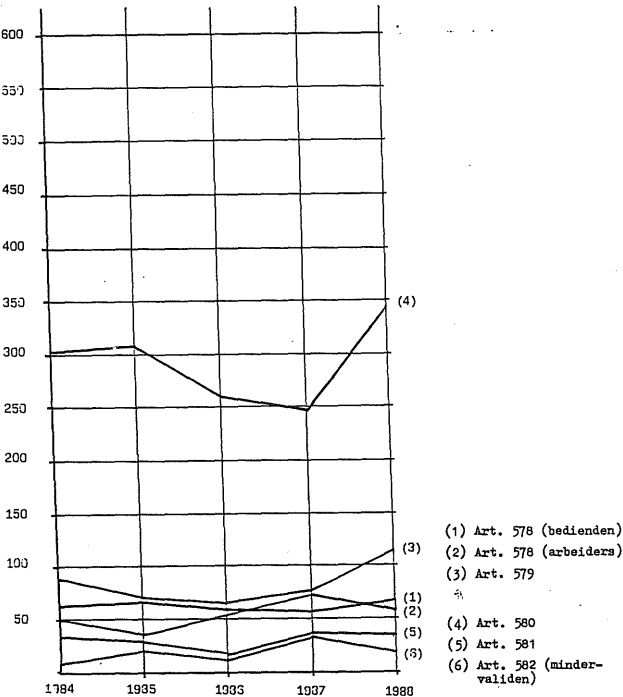
ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

EINDARRESTEN
AFDELING ANTWERPEN

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

EINDARRESTEN
AFDELING HASSELT

DE RECHTSBESCHERMING TEGEN HET OVERHEIDSOPTREDEN : EEN DOCUDRAMA

1. Inleiding

Deze bijdrage is gebaseerd op het eindrapport van een onderzoek over de efficiëntie van de administratieve rechtspraak, waarbij de aandacht bijna volledig op de Raad van State werd toegespitst. Dit onderzoek werd uitgevoerd aan de R.U.G., namelijk door het seminarie voor bijzonder administratief recht.

In dit artikel zijn de feitelijke gegevens, de rechtsvergelijkende opmerkingen en het voetnotenapparaat zeer summier gehouden. Voor meer gedetailleerde informatie moet verwezen worden naar de verschillende deelrapporten die in de loop van het onderzoek werden opgesteld ¹.

Het onderzoek waarvan dit deelrapport het verslag is, werd met zeer bescheiden middelen gevoerd. Dit heeft als indirect gevolg dat de cijfergegevens een vrij grote periode betreffen. Hier en daar maakt dit het mogelijk bepaalde tendensen vast te stellen, in andere gevallen bemoeilijkt het het vastleggen van conclusies. Bovendien boden de beschikbare middelen niet de mogelijkheid om alles te doen om tot wetenschappelijke bewijzen voor bepaalde stellingen te komen. Zo is het aantal interviews bij mensen die een procedure voerden, zeker niet hoog genoeg te noemen.

Niettemin moet aan deze opmerkingen niet te zwaar getild worden. De bedoeling van het onderzoek was immers duidelijke richtingen aan te geven voor een eventuele hervorming van het administratief contentieux, waarbij een aantal basisgegevens werden verstrekt. Ook als de in dit rapport opgenomen percentages met een zekere marge moeten worden genomen, blijft de kernidee en de grootte-orde van die gegevens betrouwbaar en worden bepaalde gegevens ook in andere onderzoeken bevestigd. Bovendien berusten de gegevens die betrekking hebben op het aantal zaken, op de types, op de duur van de procedure, kortom de meeste gegevens van hoofdstuk 3 juist wel op uitgebreid cijfermateriaal.

¹ Deelrapport 1. LANCKSWEERDT, E., *De opschorting van administratieve beslissingen : onderzoek naar de wetgeving en de praktijk in België, Frankrijk en Nederland*, 53 p.

Deelrapport 2. LANCKSWEERDT, E., *Overwinning op afstand : notities over de praktijk van de afstand van geding voor de Belgische Raad van State*, 23 p.

Deelrapport 3. DEJAEGERE, P., *De rechtsbescherming van de burger tegen het bestuur in Frankrijk*, 16 p.

Deelrapport 4. LANCKSWEERDT, E., *Rechtsbescherming en administratief contentieux in Nederland*, 69 p.

Deelrapport 5. HACHE, D., *De Raad van State : wachtkamer of rechtbank ? Enkele opvallende cijfergegevens over de werking van de Belgische Raad van State*, 79 p.

Deelrapport 6. HACHE, D., *De Raad van State en de behoorlijke rechtsbescherming. Toepassing van artikel 6, lid 1, van het E.V.R.M. op administratieve rechtsprocedures en in het bijzonder op die van de Raad van State*, 53 p.

Deelrapport 7. DEJAEGERE, P. en LANCKSWEERDT, E., *Beoordeling van de effectiviteit van de beroepen van de Raad van State aan de hand van 51 dossiers*, 72 p.

Zonder enige overdrijving kunnen we dan ook stellen dat de discussie rond de status quaestionis en rond mogelijke hervormingsplannen van het administratief contentieux in dit rapport voldoende elementen moet vinden om een hoger en wetenschappelijk meer gefundeerd niveau te bereiken.

2. De efficiëntie van de administratieve rechtspraak : een algemeen kader

Het is een vanzelfsprekende neiging de efficiëntie van een rechterlijk orgaan of systeem te meten op basis van het gevolg dat aan een rechterlijke beslissing gegeven wordt. Immers, diegene die een procedure start, gaat niet meer akkoord met de tegenpartij en verwacht dat de derde, onafhankelijke instantie het gelijk aan zijn kant brengt of, bij gebreke daarvan, bij het afwijzen van de vordering een aanvaardbare uitleg geeft daarvoor.

Het onderzoek waarvan dit verslag het eindrapport is, werd met een dergelijke, waarschijnlijk iets te simplistische visie aangevat : bij een aantal verzoekers die bij de Raad van State een procedure gewonnen hadden — dus de vernietiging gekregen hadden — zou individueel het resultaat van de uitspraak worden nagegaan.

Deze basisoptie werd vrij vlug weer verlaten. De geschetste invalshoek bleek uiteindelijk te eng. In de relatie : rechter-/klagende particulier/verwerende overheid, zijn meer gegevens belangrijk dan de uitvoering van iedere individuele uitspraak afzonderlijk.

Galanter stelt de discussie zeer duidelijk als hij zegt : «De voornaamste bijdrage van rechtbanken aan geschilbeslechting is het leveren van een achtergrond van normen en procedures waartegen onderhandelingen en regulering zowel in de private als in de overheidsfeer plaatsvinden.» De rechtbanken creëren aldus een «onderhandelingsvermogen» ².

Deze visie is voor de administratieve rechter uiterst belangrijk. Er mag immers verwacht worden dat de ambtenaren, die de beleidsvoerders toch minstens adviseren, de uitspraken van de administratieve rechter voor hun branche kennen, en aldus de juridische arena waarbinnen handelen mogelijk is nauwgezet kunnen omschrijven.

Potentieel is de invloed van de administratieve rechter dus zeer groot. Dit betekent nog niet dat die invloed er actueel ook is. Wanneer gesproken wordt over onderhandelingsruimte, houdt dat niet alleen in dat de juridische manoeuvreerruimte duidelijk moet zijn, maar ook dat het overschrijden van de grenzen van het toelaatbare moet worden gesanctioneerd. Zeker als politieke of persoonlijke voordelen bereikt worden met het overschrijden van de juridische grenzen, is het loutere besef van de onwettigheid bijna principieel onvoldoende om een onwettigheid te voorkomen.

² GALANTER, M., «Gerechtigheid in verschillende gedaanten : rechtbanken, niet-officiële regulering en het volksrecht», *Recht en Kritiek*, 122-144.

Dit kan slechts als tegenover het voordeel een even groot of minstens even belangrijk nadeel staat, of een systeem waarbij de onwettige handeling maar een zeer kort leven is beschoren. Het creëren van onderhandelingsruimte houdt dus niet alleen in dat de juridische limieten worden gesteld maar ook dat de rechter ervoor instaat dat bij het overschrijden van deze limieten een ernstige sanctie volgt. Anders is er alleen sprake van een theoretische onderhandelingsruimte.

De efficiëntie van een rechterlijk systeem wordt dan ook beter op een andere manier geformuleerd. Niet zozeer het concrete gevolg van de uitspraak, maar wel de afschrikkingskracht die uitgaat van een mogelijk beroep tegen een onwettige beslissing, en waardoor het bestuur afziet van de onwettige handeling, is de kern van het begrip efficiëntie in de administratieve rechtspraak. Idealiter moet in een dergelijk systeem de sanctie verhinderen dat bewust de wet wordt overtreden omdat men toch weet dat de genomen beslissing geen uitwerking zal kunnen krijgen.

De individuele uitvoering van een arrest wordt daardoor natuurlijk niet onbelangrijk. Het is immers duidelijk dat de individuele afhandeling de afschrikkingsfactor rechtstreeks bepaalt.

Wel is het zo dat binnen deze redenering bijvoorbeeld de volkomen correcte uitvoering van een arrest, die echter pas plaatsheeft op een tijdstip dat temporeel ver van het verzoekschrift verwijderd is, voor de totale efficiëntie van de administratieve rechtspraak veeleer negatief is. De evaluatie op het individuele vlak kan omgekeerd zijn.

Bij de totale benadering moet een tweede onderdeel vermeld worden, dat eveneens deel uitmaakt van het begrip onderhandelingsruimte.

Het is namelijk duidelijk dat de wettelijke en reglementaire bepalingen, op zijn zachtst uitgedrukt, niet steeds even helder zijn. Een aantal handelingen worden dan ook te goeder trouw verricht, of kunnen minstens een onduidelijkheid van de wet als excuus invoeren. Ten opzichte van deze gegevens is de mate waarin de administratieve rechter duidelijke lijnen trekt in zijn rechtspraak, uiterst belangrijk. Dit betekent dat ook de eenheid van de rechtspraak, de duidelijkheid en de constante lijn van de arresten een essentieel element zijn om het aantal toekomstige overtredingen te verminderen.

Ook hier kan de evaluatie op het individuele vlak verschillen van de alomvattende evaluatie. Een arrest, binnen een korte periode tot stand gekomen en prompt uitgevoerd, maar in onduidelijke bewoordingen gesteld, geeft de betrokkene waar hij recht op heeft, maar verhindert niet dat het bestuur bij volgende analoge situaties het even moeilijk heeft om een juridisch correcte houding te bepalen.

Ten slotte mag een efficiënt systeem niet tot gevolg hebben dat van de bestaande procedures gebruik gemaakt wordt om het administratief kaderwerk stil te leggen. Een oneigenlijk gebruik van de procedure moet vermeden worden. Dit kan slechts indien daartoe de nodige structurele garanties in de afhandeling van de zaak voorhanden zijn.

Schematisch kunnen we dan ook stellen dat in een ideale vorm een efficiënte rechtspraak inhoudt dat de mogelijkheid een procedure in te stellen een afschrikkingsfactor moet zijn die de overheid ervan weerhoudt een onwettige handeling te verrichten, en dat bovendien de rechter in zijn uitspraken duidelijke lijnen uittekent voor de interpretatie van de be-

staande wetten en reglementen. Dit alles zonder het administratief werk op een oneigenlijke manier te blokkeren. Het is duidelijk dat de individuele behandeling, vooral wat de afschrikkingsfactor betreft, een directe invloed heeft op de totale efficiëntie, maar dit belet niet dat — zoals is aangegeven — de evaluatie wat het totale en het individuele aspect betreft kan verschillen.

In wat volgt zal nagegaan worden in welke mate de beslechting van administratieve geschillen in België aan de gestelde criteria voldoet. Daarbij wordt aandacht besteed aan factoren die deze evaluatie kunnen beïnvloeden en dit veronderstelt uiteraard dat ook rechtsvergelijkende elementen aan bod komen.

3. Cijfergegevens m.b.t. de Belgische situatie

3.1. Aantal verzoekschriften

In het gerechtelijk jaar 1978-79 werden bij de Raad van State 1256 beroepen ingediend, dus 105 verzoekschriften per maand. In de periode tussen 1 januari 1987 en 31 augustus 1988 was dat aantal aanzienlijk gestegen.

Als echter de specifieke procedures m.b.t. de vreemdelingen buiten beschouwing blijven (in 1978-79 waren die er ook, maar in beperkte mate), stelt men vast dat gemiddeld 109 verzoekschriften werden ingestuurd.

Op tien jaar tijd «verhoogt» het aantal beroepen dus van 105 naar 109: er is een stagnatie³.

Zowel in Nederland als in Frankrijk is daarentegen het aantal zaken enorm toegenomen. Bovendien is het opvallend dat bv. in Nederland het invoeren van een betere rechtsbescherming in 1976, het aantal zaken heeft doen exploderen: in 1976 waren er jaarlijks 2870 zaken, in 1987 14.809.

Deze cijfers hebben trekking op de AROB-procedure. Het is belangrijk op te merken dat ook voor de andere procedures (bv. ambtenarenzaken) een grote verhoging merkbaar was⁴.

De eerste conclusie is dan ook vlug getrokken:

- het aantal zaken dat bij de Belgische Raad van State wordt ingeleid, is laag en neemt niet echt toe, ongeacht de voortdurende uitbreiding van de bestuurlijke taken;

- in het buitenland bewijzen de gevolgen van een verbeterd systeem dat de vraag naar rechtshulp zeer groot is en toeneemt naargelang ook het aanbod kwantitatief of kwalitatief toeneemt;

³ Zonder vooruit te lopen op mogelijke conclusies met betrekking tot de nieuwe ontwikkeling, is het aantal verzoekschriften — exclusief de vreemdelingenzaken — tijdens de eerste zes maanden van 1989 gestegen. Deze stijging is het duidelijkst aan Franstalige zijde (per maand 119, respectievelijk 61 Nederlandstalige en 58 Franstalige; voor de periode van 1 januari 1987 tot 31 augustus 1988 was dat respectievelijk 58 en 51). Dit zou de stelling kunnen bevestigen dat de snellere rechtspleging aan Franstalige zijde, meer zaken begint aan te trekken.

⁴ Borucka-Arctowa meent dat de toename van «bestuursgeschillen» ook het gevolg is van het feit dat de relatie tussen de overheid en de burger veel formalistischer is en «onderhandelings» veel moeilijker te voeren zijn (BORUCKA-ARCTOWA, M., «Causes et origines des problèmes actuels de surcharge: aperçu sociologique», in *Justice and Efficiency*, Wedekind, W. Ced., Deventer, Kluwer, 1989, 53).

— de stagnatie in het aantal zaken bij de Belgische Raad van State betekent o.a. dat het Belgische systeem te kort schiet om de burger ertoe aan te zetten zijn rechtmatige belangen te verdedigen.

3.2. De behandelingsduur

Een probleem bij het administratief contentieux is de lange behandelingsduur. Dit probleem is des te belangrijker daar de beslissing van de overheid principieel uitvoerbaar is. Het beroep op de rechter schorst niet.

De burger komt daardoor, als procesvoerder, in een nadelige situatie te staan. Ook hier spreken enkele cijfers voor zich. Deze cijfers hebben betrekking op de arresten uitgesproken tussen 1 november 1986 en 30 april 1987.

Voor alle arresten waarin een verslag werd uitgebracht — d.w.z. alle arresten met uitzondering van vooral de opschortingsprocedure in vreemdelingenzaken — bedraagt de *gemiddelde behandelingsduur* (tussen verzoekschrift en uitspraak) *drie jaar*.

Dit cijfer moet nochtans genuanceerd worden. De tijdsduur verschilt immers aanzienlijk naargelang het een Nederlands- of Franstalig arrest betreft. De Nederlandstalige procedures vragen gemiddeld vijftien maanden of vier jaar en zeven maanden ⁵

De Franstalige procedures nemen bijna de helft van de tijd in beslag, namelijk 28 maanden of twee jaar en vier maanden. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft reeds in 1983 geoordeeld dat een behandelingsduur door een administratieve rechtbank, van drie jaar en zes maanden — gezien het inquisitoriaal karakter van de procedure — niet in overeenstemming is met artikel 6 van het Europees Verdrag ⁶. Zonder aan deze uitspraak een algemene draagwijdte te geven — het is essentieel dat het Hof geval per geval o.a. op de complexiteit van de zaak beoordeelt —, kan men niet anders dan vaststellen dat aan Nederlandstalige zijde 79% van de zaken *niet* binnen die termijn worden behandeld. Aan Franstalige zijde is dat 35%. Die situatie is niet aanvaardbaar. Een gemiddelde van drie jaar is hoog. Een nog langere termijn kan vragen doen stellen omtrent het nut van het beoogde systeem van rechtsbescherming.

Een van de onderzoeksrapporten die als basis voor deze bijdrage diende, heeft als titel: «De overwinning op afstand». Daarmee wordt — geschematiseerd — aangeduid dat de enige «overwinnaar», die verzoeker is die *in de loop van de procedure* zijn zaak kan heroriënteren en aldus voldoening krijgt. Het stopzetten van het geding is dan een logisch gevolg.

Tegelijkertijd dringt de conclusie zich op dat wie na een lange periode zijn zaak wint, juist door het groot tijdsverschil minder voordeel heeft bij zijn «overwinning».

⁵ De oorzaken van de Nederlandstalige achterstand zijn divers en zijn o.a.: het groter aantal zaken: *zonder* de vreemdelingenzaken ongeveer 55% Nederlandstalige verzoekschriften (zie nochtans voetnoot 2); de massa van vreemdelingenzaken die de laatste jaren de werking van de zevende Nederlandstalige kamer volledig heeft gehypothekeerd; de overblijfselen van de talrijke beroepen tegen het gewestplan Halle-Vilvoorde; het verschil in reactie van de burger tegen aanstellingen en benoemingen in het overheids onderwijs.

⁶ E.H.R.M., 13 juli 1983, Zimmerman en Steiner, *Publ. Cour*, Reeks A, Vol. 66.

Die zienswijze mag wel worden gerelativeerd. Gerechtelijke traagheid en gerechtelijke achterstand zijn geen typisch Belgische verschijnselen. Traagheid en achterstand maken ook niet het onderscheid tussen de hoven en rechtbanken aan de ene kant en de administratieve gerechten, met voor aan de Raad van State, aan de andere kant. Evenwel, wanneer de overheid benadrukt dat de traagheid en de achterstand in de hoven en rechtbanken moet worden verholpen, waar het vooral om geschillen tussen particulieren gaat, mag zij zeker niet in gebreke blijven wat de administratieve gerechten betreft waar diezelfde overheid tegenover de burger staat. Vooral in dat laatste contentieux, en specifiek dan in de organisatie ervan, gaat het om de geloofwaardigheid van de overheid. De uitvoerbaarheid van de overheidsbeslissing betekent immers dat een langdurige procedure sowieso de burger in zijn geding benadeelt.

Ter vergelijking geven we hier de cijfers van Nederland en Frankrijk. De gemiddelde duur van een proces voor de Franse administratieve rechtbanken schommelt tussen de 2,5 en de 3 jaar. Het gaat daarbij dan om eenvoudige zaken. Zodra onderzoeksmaatregelen bevolen worden, met name in de beroepen van volle rechtsmacht, duurt het proces langer.

Voor de Raad van State ziet de procentuele verdeling van de duur voor het hele contentieux en de gevonnen zaken in 1987 er uit als volgt:

minder dan één jaar :	27%
tussen een en twee jaren :	21%
tussen twee en drie jaren :	20%
meer dan drie jaren :	31%

In Nederland verloopt de procedure sneller. De gewone procedure voor de afdeling rechtspraak van de Raad van State duurt gemiddeld tussen de een en anderhalf jaar. De versnelde procedure voor de afdeling rechtspraak van de Raad van State neemt nog geen half jaar in beslag.

Gelet op de weergegeven feiten kan worden gesteld, zonder gevaar voor overdrijving, dat én het gering aantal beroepen én de lange duur van de beroepen tot de conclusie leiden dat het bestaande systeem van administratieve rechtspraak een theoretische constructie dreigt te worden die niet meer met de realiteit overeenstemt ⁷.

3.3. De organisatie van de procedure

Voor een goed begrip van de behandelingsduur van een zaak die voor de Raad van State wordt gebracht, is het nuttig het verloop van de procedure te schetsen. Dit verloop wordt in het onderstaande schema overzichtelijk weergegeven.

Schema 1 : Procedureverloop.

Alles start uiteraard met het verzoekschrift. Dit verzoekschrift wordt aan de Raad van State toegestuurd. Die stuurt het op zijn beurt toe aan de tegenpartij, d.w.z. aan de overheid waarvan de beslissing aangevochten wordt. Die overheid antwoordt op de beweringen in het verzoekschrift (en stuurt tegelijk het administratief dossier mee). De verzoeker

⁷ Ter zake is het nuttig te refereren aan de constatering dat het vaststellen van de onbevoegdheid of van de onontvankelijkheid gemiddeld respectievelijk 30 en 35 maanden vergt.

kan daarna nog eens reageren in een memorie van wederantwoord.

Als de overheid geen memorie van antwoord toestuurde, kan de verzoeker zijn visie verduidelijken in een toelichtende memorie. Voor deze memories zijn termijnen vastgesteld. Na het uitwisselen van de memories stelt de aangewezen auditeur een schriftelijk verslag op. Dit verslag (waarin voorkomen: de feiten, de visie van de verschillende partijen en de beoordeling van het auditoraat van deze visie) wordt aan de partijen toegestuurd, die in een laatste memorie kunnen antwoorden.

Daarna komt de zaak op de terechtzitting waar de partijen en het auditoraat voor het eerst mondeling hun visie te kennen geven aan de kamer van de Raad van State, bestaande uit twee staatsraden en een kamervoorzitter, die ten slotte een arrest velt.

Op basis van een gedetailleerd onderzoek van 51 arresten en een algemeen overzicht van alle arresten uitgesproken tussen 1 november 1986 en 30 april 1987 kunnen de volgende conclusies aangehaald worden.

Voor alle arresten geldt een gemiddelde behandelingsduur van 36 maanden. Vanaf het verzoekschrift tot aan het verslag duurt het ongeveer 24 maanden, vanaf het verslag tot aan het arrest 12 maanden. Voor de Nederlandstalige arresten gelden de volgende termijnen: 55 maanden, 40 tot aan het verslag, 15 vanaf verslag tot arrest. Voor de Franstalige arresten gelden de volgende termijnen: 28 maanden, waarvan 17 maanden tot aan het verslag en 11 maanden vanaf het verslag tot het arrest.

Schema 2: duurtijd procedure

Daarbij moet worden opgemerkt dat vanaf het verzoekschrift tot het beëindigen van de memories gemiddeld een achttal maanden verlopen en dat de memories in de gehele procedure tussen de 20 en de 30 procent van de tijd uitmaken. De grootste flessenhals is te vinden in de periode tussen het beëindigen van de uitwisseling van de memories en het opstellen van het verslag. In de Nederlandstalige zaken is deze periode ongeveer 32 maanden.

Toch is het opmerkelijk dat de termijn tussen het verslag en het arrest ook toeneemt, hetgeen lijkt aan te geven dat de «achterstand» niet alleen meer op het niveau van het auditoraat ligt. Wat de procedure zelf betreft dringen zich twee belangrijke conclusies op.

Allereerst is het opmerkelijk dat in vrij weinig gevallen een laatste memorie wordt ingediend. In de gevallen waarin men een memorie indient, is het trouwens opvallend dat daar weinig nieuwe gegevens worden aangebracht.

Meestal wordt alleen maar duidelijk gesteld dat het verslag van de auditeur bevestigd wordt. Het nut om de procedure – zoals dat nu het geval is – op te bouwen rond de reactie op het verslag, moet dan ook in twijfel getrokken worden: dit is nochtans de reden waarom het verslag zo uitgebreid moet zijn.

Uit de feiten blijkt dat het niet evident is dat het verslag in alle dossiers een contradictoir stuk moet zijn. Bovendien is een dergelijke procedureopbouw binnen de Westeuropese context – in zijn uniformiteit – vrij uniek.

Een tweede punt is het gebruik van de termijnverlengingen. Het procedurereglement bepaalt duidelijke termijnen om de respectieve memories in te dienen. Het reglement re-

gelt ook de mogelijkheid voor termijnverlengingen. Volgens de gedetailleerde analyse van 51 dossiers lijkt het aannemelijk te zijn dat van de termijnverlengingen misbruik wordt gemaakt, vooral door de overheid.

Zolang de andere onderdelen van de procedure lang duren, is een beperking van de termijnverlengingen nauwelijks verdedigbaar. Als nochtans op de andere punten door de Raad een vluggere afhandeling mogelijk wordt gemaakt, zal ook het probleem van de termijnverlengingen noodzakelijkerwijze aan bod moeten komen. Een oplossing kan bestaan in het beperken van de termijnverlengingen enerzijds en het duidelijker sanctioneren – zoals in Frankrijk – van het overtreden van de termijnen.

Hierbij moet bovendien duidelijk worden gesteld dat voor een aantal zaken – en voor onderwijszaken gedurende een bepaalde periode zelfs vrij systematisch met alle zaken – het administratief dossier door de overheid zeer laat of helemaal niet werd doorgestuurd. Een dergelijke houding blokkeert, meer dan het niet toesturen van memories, de procedure. Een legifererend initiatief waarbij een dergelijke houding gesanctioneerd wordt, lijkt dan ook aangewezen te zijn.

3.4. Soort zaken

Tijdens de periode waarover het onderzoek verslag uitbrengt was het aandeel vreemdelingenzaken zeer hoog. Op enkele jaren tijd werd het vreemdelingencontentieux verantwoordelijk voor bijna de helft van de zaken, bovendien in zeer ruime mate geconcentreerd aan Vlaamse zijde. De Nederlandstalige zevende kamer werd daardoor bijna verlamd. De reden voor het hoog aantal verzoeken is uiteraard de mogelijkheid om opschorting te krijgen en het feit dat een attest waaruit blijkt dat een beroep is ingesteld bij de Raad van State, bij de politie meestal volstaat om niet uit te wijzen. Sindsdien is de situatie – o.a. door een strengere houding vanwege het Ministerie van Justitie – gewijzigd.

In de eerste vijf maanden van 1988 vormen de vreemdelingenzaken nog 17% van het totaal aantal verzoekschriften. Gemiddeld kwamen er in die periode per maand een 25-tal verzoekschriften binnen, terwijl het vroeger ongeveer 90 bedroeg. Het ziet er dus naar uit dat de situatie «genormaliseerd» wordt.

De andere zaken kunnen in verschillende groepen worden onderverdeeld. Een eerste groep zijn de ambtenarenzaken. Als – voor de arresten tussen november 1986 en april 1987 – de «nationale» ambtenarenzaken samengevoegd worden met de «lokale» en de onderwijszaken neemt deze groep ongeveer 38% van de gevallen voor zijn rekening. Bij de verzoekschriften die tussen 1 januari 1987 en 31 augustus 1988 werden ingediend, is dit zelfs 48,5%.

Het feit dat voor benoemingen de duurtijd minder belangrijk is, is daar niet vreemd aan. Bij overheidsbenoemingen kan ook na langere tijd de situatie van de verzoeker nog genormaliseerd worden. De aantrekkelijkheid van een beroep is voor ambtenarenzaken door de lange duur van de procedure nog het minst aangetast.

De lange duur lijkt evenmin vreemd aan de constatering dat de groep ruimtelijke ordening-leefmilieu maar 16% inneemt met een duidelijke zwakke vertegenwoordiging van de sector leefmilieu zelf. De lange duur maakt het beroep voor deze sector juist wel onaantrekkelijk: het gebouw is al lang

opgetrokken als het arrest valt, het bedrijf al lang in werking.

Zoals reeds eerder is aangegeven, is bv. in Nederland de spectaculaire stijging verspreid over alle soorten zaken. Wat betreft het soort zaken is het evenwel moeilijk de Belgische situatie te vergelijken met de Franse of de Nederlandse. In Nederland bestaan er voor de verschillende soorten zaken verschillende rechtscollages, in Frankrijk vallen ook fiscaal-rechtelijke geschillen onder de bevoegdheid van de Raad van State. Opvallend is wel dat in Nederland de ambtenarenzaken relatief gezien — t.o.v. het totaal aantal zaken — minder talrijk zijn dan in ons land.

3.5. Inhoud van de uitspraken

Het is nuttig onderscheid te maken tussen de vreemdelingenzaken enerzijds en de «andere» zaken anderzijds.

Voor de vreemdelingen is de kans op slagen gering: op 271 arresten zijn er 11 opschortingen of vernietigingen. Dit is 5%. Opmerkelijk is ook het zeer hoog aantal onontvankelijke verzoekschriften: 62 op 271 of 23%. Dit is niet verwonderlijk. Het opschortend karakter van de procedure maakt het aantrekkelijk om ook zonder gegronde redenen een procedure te starten.

Voor de arresten die geen betrekking hebben op vreemdelingenzaken is de verdeling duidelijk anders zoals uit onderstaande tabel blijkt:

vernietiging (geheel of gedeeltelijk): 156/476 ⁸ of 33%
verwerping: 117/476 of 25%, *onbevoegdheid of onontvankelijkheid*: 96/476 of 20%
afstand van geding, geen voorwerp meer of van de rol geschrapt: 107/476 of 23%

Een derde van de verzoekschriften leidt dus tot vernietiging. Internationaal gezien is dit een hoog percentage wat ongetwijfeld te maken heeft met het feit dat er een hoge toegangsdrempel is. Gezien de lange duur en de geringe proceduremogelijkheden zullen veel verzoekers, die mogelijk minder zeker zijn van hun stuk, afzien van een beroep. Als er dan toch iemand beroep aantekent wint hij vaak.

Ten slotte moet worden opgemerkt dat de Belgische Raad van State — in tegenstelling tot bv. de Franse Raad van State — oordeelt dat de verzoeker een actueel belang moet behouden tot op het einde van de procedure. Anders wordt het verzoekschrift onontvankelijk. Bij de onontvankelijke verzoekschriften vormt deze categorie een ruim onderdeel.

Ter vergelijking geven we hier enkele buitenlandse cijfers: in Frankrijk wordt ongeveer 22% van de oorspronkelijke beslissingen vernietigd, in Nederland 25%. De kans op slagen (in de zin van het aantal vernietigingen) ligt dus lager dan in België.

3.6. Uitvoering van de arresten en appreciatie

Voor het onderzoek naar de uitvoering van de arresten zijn de conclusies (of de veredelde werkhypotheses) gebaseerd op dertig interviews die bij verzoekers werden afgenomen.

Er moet onderscheid gemaakt worden tussen de arresten die aanleiding gaven tot een afstand van geding enerzijds en de arresten die de aangevochten beslissing vernietigden.

Een eerste constatering betreft het hoog aantal procedures die tot een afstand van geding leiden. Van augustus 1948 tot augustus 1973 is dit ongeveer 10%, maar ondertussen is dit aandeel opgelopen tot om en bij de 15% (excl. vreemdelingenzaken), waarbij een aantal zaken die van de rol geschrapt worden of die geen bestaansreden meer hebben, vaak met een afstand van geding kunnen worden gelijkgesteld. Het is niet overdreven te stellen dat 20% van de arresten de facto een afstand van geding inhouden. Bovendien blijkt dat minstens een derde van de «afstandsarresten» — tussen november 1986 en april 1987 gewezen — betrekking hebben op een betwisting in ambtenarenzaken.

Het feit dat de procedure vroegtijdig wordt stopgezet, is niet zonder betekenis. Bij het ondervragen van de klager lijkt dit vaak het gevolg te zijn van het voldoening krijgen.

Hoewel een schatting ter zake niet eenvoudig te maken is, mag toch worden aangenomen dat in ongeveer 80% van de gevallen waarin de procedure wordt stopgezet, de verzoeker voldoening krijgt.

Een typische situatie is die waarbij een ambtenaar een bevordering mist, tegen de bevordering van zijn concurrent een procedure start en daarna — op voorwaarde dat hij zijn procedure stopt — zelf bevorderd wordt. De procedure bij de Raad van State wordt daardoor in bepaalde zaken een belangrijke pressiemiddel. Het hoog aantal ambtenarenzaken in de totale «workload» van de Raad van State is daar een rechtstreeks gevolg van.

Vreemd genoeg wordt het instellen van een beroep in ambtenarenzaken door de lange duur van de procedure zelfs enigszins in de hand gewerkt: ook een regelmatige benoeming blijft gedurende lange tijd theoretisch en onzeker, dus is de beste oplossing dat tijdens de procedure — ongeacht de kans op slagen — een compromis wordt gezocht. Met een vluigere procedure zou een degelijke compromisoplossing veel minder attractief zijn en zou eerder de uitspraak afgewacht worden. M.a.w. de lange duurtijd bevoordeelt die verzoekers die geen manifest ongegrond verzoekschrift indienen maar het bij een uitspraak ten gronde toch niet zouden halen.

De conclusie is dus duidelijk: als de verzoeker erin slaagt om tijdens de procedure opnieuw over zijn zaak te onderhandelen, kan hij zonder probleem de procedure stopzetten. Hij bereikt dan op relatief korte termijn, en in elk geval vroeger dan wie tot het einde doorgaat en vaak in meer gevallen, het gewenste resultaat.

Wie na het doorlopen van de volledige procedure het gelijk aan zijn kant krijgt, mag nochtans ook in ruime mate op een uitvoering van het arrest rekenen. Een aantal andere partiële studies wezen reeds in die richting ⁹ en ook uit ons onderzoek blijkt het volgende.

De procedures die tot een effectieve vernietiging leiden kunnen in een aantal types worden samengevat.

1. Sommige arresten hebben een automatische of semi-automatische uitwerking. Een beschermingsbesluit dat ver-

⁸ De 17 arresten waarbij de heropening van debatten werd bevolen, worden niet meegerekend.

⁹ FRANCKX-de CALLATAY, V., «L'exécution des arrêts du Conseil d'Etat au sein des administrations nationales, 1980-84», *Adm. Publ. (T)*, 1988, 1-46.

nietigd wordt behoeft geen verdere besluitvorming. Hetzelfde geldt voor een tuchtsanctie. In totaal zijn er in onze steekproef zo drie zaken.

2. Andere arresten vergen een nieuwe beslissing en deze komt er ook, hetzij door een gewijzigde inschrijving in de bevolkingsregisters, een nieuwe benoeming. In totaal betreft het zes zaken.

In deze negen gevallen (op 19) wordt het arrest effectief uitgevoerd en bekomt de verzoeker genoegdoening.

3. Indien een beslissing om proceduriële redenen wordt vernietigd is het mogelijk dat — na een nieuwe en correcte procedure — dezelfde beslissing wordt genomen. In totaal gaat het om twee zaken.

Ook in deze twee zaken wordt het arrest juridisch volkomen correct uitgevoerd (wat het totaal op 11 van de 19 zaken brengt). Gezien het beperkt juridisch gelijk van de verzoeker krijgt deze wel niet wat hij verhoopte.

4. Een vierde categorie is specifiek voor de sector van de ruimtelijke ordening en meer in het bijzonder voor de vernietiging van gedeelten van bestemmingsplannen (gewestplan of B.P.A.). Bij een dergelijke vernietiging ontstaat een «witte vlek» die het bestuur wel meer ruimte biedt om eventueel zijn houding te wijzigen maar voor de verzoeker toch niet het vereiste rechtsherstel garandeert.

Om deze witte vlek weg te werken moet, na een omslachtige procedure, een nieuwe bestemming worden gegeven. Wat dus niet gebeurt. In het staal van interviews zijn er drie dergelijke zaken ¹⁰.

5. In twee zaken is een uitvoering, gezien de vertraging, niet meer mogelijk (erkenning van een organisatie voor tewerkstelling van een gewetensbezwaarde, maar ondertussen is de procedure van toewijziging veranderd; verzoeker is geen militair meer). Een dergelijke onmogelijke uitvoering is structureel in de overheidsopdrachtensector. Het gaat om drie zaken.

In totaal worden op die manier acht op de negentien arresten niet uitgevoerd, waarbij twee ten gevolge van de lange procedure die rechtsherstel de facto niet meer mogelijk maakt, en zes om structurele redenen die én met de lange duur van de procedure én met de specifieke reglementering te maken hebben.

De conclusie is dan ook dat het bereiken van het gewenste resultaat beduidend hoger ligt bij een afstand van geding maar dat, *in de gevallen waarin de lange duur van de procedure het toelaat*, de uitvoering van het annulatiearrest op zich nog steeds de regel is. Tegenover een degelijke positieve evaluatie moet worden opgemerkt dat de effectieve uitvoering van een arrest in een rechtsstaat *altijd* zou moeten gebeuren en dat de situatie waarbij de lange duur van de procedure de uitvoering onmogelijk maakt, volkomen onaanvaardbaar is ¹¹.

Bovendien valt niet te ontkennen, zoals uit de interviews blijkt, dat de verzoeker, ook als hij gelijk krijgt en het arrest

uitgevoerd wordt, vooral door de lange duur van de procedure toch een vrij negatief beeld van heel de zaak overhoudt.

4. De procedureregels en de organisatie van de administratieve rechtspraak in rechtsvergelijkend perspectief

4.1. Algemeen

De Belgische situatie wordt gekenmerkt door een grote uniformiteit. Enerzijds worden bijna alle zaken bij één rechtbank ingeleid, nl. de Raad van State, en anderzijds worden bijna alle zaken volgens dezelfde procedure behandeld. Deze situatie steekt schril af tegen de situatie in Nederland en Frankrijk.

In *Nederland* zijn een groot aantal rechtbanken bevoegd om kennis te nemen van de annulatieverzoeken. Hun bevoegdheid wordt bepaald naar gelang van het onderwerp. Zo zijn er specifieke instellingen voor ambtenarenzaken en voor economische disputen. De Raad van State, en meer specifiek de AROB-procedure, vergelijkbaar met de procedure voor de Belgische Raad van State, heeft dan ook een complementaire functie: wat niet onder de bevoegdheid van de andere rechtbanken valt, ressorteert onder de AROB-procedure. In de Nederlandse rechtsleer wordt de diversiteit van rechtsingang vrij negatief beoordeeld, omdat het voor de burger zeker niet makkelijk is om uit te maken welke rechtbank bevoegd is en omdat het beslechten van eventuele bevoegdheidsconflicten en problemen nodeloze energie opsloort.

De Nederlandse procedures zijn zeer gedifferentieerd: er zijn talrijke spoedprocedures, vereenvoudigde behandelingen, de administratieve rechter kan opschorten, kan zelfs het bestuur bepaalde maatregelen opleggen, de rechtbank houdt zitting als college of treedt op als een alleenrechtsprekend rechter, enz.

Het concreet gevolg is dat voor de Raad van State, afdeling rechtspraak, maar ongeveer een derde van de zaken volgens de «normale» procedure verloopt. Een beetje karikaturaal zou je kunnen stellen dat voor iedere zaak wel een specifieke procedure wordt gevolgd.

Een ander gevolg van deze grote diversiteit aan procedures is dat de verwerkingscapaciteit van de Raad van State aanzienlijk verhoogt.

Het is evident dat dit de slagkracht van de administratieve rechter sterk verhoogt en een toename van de gerechtelijke achterstand kan helpen tegengaan.

In *Frankrijk* is er voor de toegang tot de administratieve rechtbank wel een uniform systeem opgebouwd, met de belangrijke restrictie dat dit niet inhoudt dat er één nationale instantie is die alle zaken behandelt. De eenheid qua toegang wordt er gewaarborgd door een getrappt systeem van administratieve rechtbanken, administratieve hoven van beroep en — als sluitstuk — de Raad van State.

De procedureregeling is theoretisch vrij gedifferentieerd, maar in vergelijking met de Nederlandse situatie wordt in de praktijk veel minder van deze mogelijkheden gebruik gemaakt en zijn de rechters minder geneigd tot een ruime interpretatie van de toegewezen bevoegdheden

¹⁰ FRANCK-de CALLATAY wijst er eveneens op dat de administratie zelden uit eigen beweging het dossier opnieuw aanpakt als dat voor de werking van het bestuur niet echt noodzakelijk is (FRANCK-de CALLATAY, V., l.c., 37).

¹¹ «Vu la longueur de certaines procédures, l'arrêt d'annulation revêt parfois un caractère anachronique» (*Ibid.*, 43).

4.2. Opschorting

Een specifiek probleem betreft de mogelijkheid voor de administratieve rechter om een administratieve beslissing op te schorten. Administratieve rechtshandelingen worden vermoed wettig te zijn en zijn dus uitvoerbaar (het zogenaamde «*privilège du préalable*»).

Zolang de rechtbank de administratieve beslissing dus niet vernietigt, gaat ze door. Als er geen opschorting mogelijk is, houdt dit ook in dat de beslissing gedurende de periode van de procedure gewoon kan worden uitgevoerd. Bij een vernietiging is het goed mogelijk en bijvoorbeeld in bouwzaken courant, dat een onomkeerbare situatie is ontstaan. Het belang van een mogelijkheid tot opschorting van de uitvoering van de beslissing hoeft dan ook niet uitgelegd te worden.

In de Belgische situatie is de mogelijkheid tot opschorting slechts uitzonderlijk aanwezig. Het belangrijkste voorbeeld is de mogelijkheid tot opschorting, ingesteld door de Vreemdelingenwet van 15 december 1980, van een beslissing tot terugwijzing of tot uitzetting. Het gegeven dat het enkele feit van het instellen van de procedure de opschorting tot gevolg had, heeft er trouwens toe geleid dat het aantal vreemdelingenzaken zeer sterk gestegen is (cf. *supra*).

Recent heeft de wet van 16 juni 1989 houdende diverse institutionele hervormingen een opschortingsbevoegdheid geopend wegens schending van artikel 6 (gelijkheidsbeginsel), artikel 6*bis* (non - discriminatiebeginsel) of artikel 17 (vrijheid van onderwijs) van de Grondwet. Deze bevoegdheid geldt voor alle zaken, maar dus niet voor alle middelen. Het is nog te vroeg om te evalueren hoe deze restrictie (wat de middelen betreft) zal worden geïnterpreteerd: ofwel worden de drie genoemde principes zeer ruim gezien en is er dus virtueel een zeer ruime opschortingsbevoegdheid ofwel wordt het beperkt gehouden en komen er weinig garanties bij. De eerste toepassing¹² gaat eerder in de eerste richting.

Om het belang van een mogelijke schorsingsbevoegdheid te evalueren werd voor een aantal arresten¹³ waarin door de Raad van State een vernietiging werd uitgesproken, nagegaan of in casu een opschorting volgens de meestal gehanteerde criteria zou worden toegestaan en of een dergelijke opschorting voor de betrokkene een positief resultaat zou opleveren.

Schematisch gezien mag worden aangenomen dat bij ongeveer de helft van de zaken die tot vernietiging leiden, een schorsing mogelijk is en dat in de helft van de gevallen een dergelijke schorsing ook zinvol zou zijn voor de verzoeker.

Als we de procedures die tot een afstand van geding leiden buiten beschouwing laten – en ook bij deze zaken zijn er schorsingsmogelijkheden die voor de verzoeker zinvol zouden zijn – zou voor een kleine 20% van de ingeleide procedures een schorsing mogelijk zijn; daarbij moeten we nochtans opmerken dat maar voor de helft van deze zaken een schorsing iets bijbrengt.

Een typische situatie waarbij een schorsing niets bijbrengt, is de schorsing van een negatieve beslissing (bv. het weigeren van een vergunning). Het schorsen van een dergelijke beslissing brengt immers geen enkele verandering in de zaak. Voor dergelijke zaken is alleen een positieve beslissing, het zogenaamde injunctierecht, een oplossing¹⁴.

In de rechtsleer is het ontbreken van een opschortingsbevoegdheid sterk aan de kaak gesteld. Dit «gebrek» steekt trouwens schril af tegenover de situatie in Nederland en Frankrijk.

In *Nederland* kan zonder meer gesteld worden dat de opschortingsmogelijkheid alomvattend is. De meeste administratieve rechtbanken kunnen een beslissing opschorten en waar dat niet het geval is, vult de gewone rechter de lacunes op. De procedure is zeer soepel en zo nodig is een uitspraak «*a l'hôtel du président*» mogelijk.

Het succes van dergelijke procedures is navenant. Alleen al de afdeling rechtspraak van de Raad van State behandelt jaarlijks een kleine drieduizend verzoeken tot opschorting. In 25% van de gevallen komt er effectief een opschorting en wanneer daar ook de vrijwillige opschorting door het bestuur aan wordt toegevoegd, komt men tot ongeveer 40%!

Ook in *Frankrijk* is de opschortingsmogelijkheid gegarandeerd. In tegenstelling tot de Nederlandse situatie is de realiteit nochtans veel minder rooskleurig dan de wetteksten laten veronderstellen. De rechter en vooral de Raad van State heeft een duidelijke aversie van een ruime toepassing van de wet. Hoewel de administratieve rechtbanken jaarlijks zo'n 1500 opschortingsbeslissingen nemen, neemt met name de Raad van State een veel restrictievere houding aan.

Toch betreft de voornaamste kritiek de lange duur van de procedure (gemiddeld vijf maanden voor de administratieve rechtbanken en nog eens zolang in beroep bij de Raad van State). Deze traagheid is vooral te wijten aan het feit dat in Frankrijk zeer nauwkeurig wordt onderzocht of de aangehaalde middelen een vernietiging ten gronde kunnen meebrengen.

Daarmee is het belangrijke probleem van de connexiteit met een procedure ten gronde gesteld. Een dergelijke connexiteit – waarvoor goede argumenten kunnen worden aangehaald – houdt structureel het gegeven in dat de opschortingsprocedure een voorafspiegeling wordt van het arrest ten gronde zodat de opschorting er enkel kan als duidelijk is dat er zal worden vernietigd. De opschortingsprocedure wordt daardoor veeleer een versnelde procedure ten gronde en een oneigenlijke remedie voor de lange duur van de eigenlijke procedure¹⁵. Het is een element dat ertoe leidt om liever een administratief kort geding – los van een geding ten gronde, met verbods- en gebodsmogelijkheden en met in fine alleen maar een afweging van het particulier en het publiek belang – te bepleiten.

In dit verband is het opmerkelijk dat het sinds een aantal jaren een feit is dat de gewone rechter in kort geding de overheid tot een bepaalde handeling kan dwingen maar dat voor

¹² R.v.St., nr. 32953, 11 augustus 1989, Wellen, e.a. t/ Waver en het Waalse Gewest, niet gepubliceerd.

¹³ Het betreft vijftig arresten van het jaar 1984. Voor de selectie van die arresten, cf. LANCKSWEERDT, E. en DEJAEGERE, P., *Beoordeling van de effectiviteit van de beroepen voor de Raad van State aan de hand van 51 dossiers, Deelrapport 7*, 3-4.

¹⁴ Dit injunctierecht moet nochtans omzichtig gehanteerd worden. Zie ter zake de duidelijke waarschuwingen van Stroink e.a. (STROINK, F.A.M., TAK, A.Q.C. en THEUNISSEN, J.M.H.F., «Een analyse van één jaar Twk-Jurisprudentie», *N.J.B.*, 1989, 253-257.

¹⁵ Zie in dezelfde zin MEIJKNECHT, P. en VERSCHUUR, R.C., «Usage et abus des procédures sommaires», in *Justice and Efficiency*, o.c., 396.

de administratieve rechter zelfs het *principe* van een dergelijke injunctierecht – afgezien van eventuele waarborgen waarin zou worden voorzien – nog steeds taboe is.

4.3. Dwangsom

Tot de procedure behoren onvermijdelijk ook de middelen die waarborgen dat een rechterlijke beslissing wordt uitgevoerd. Ter zake verdient het Franse systeem ruime aandacht. Door het invoeren van een rapporteringsmogelijkheid enerzijds en het waarborgen van de uitvoering van bepaalde arresten door het opleggen van een dwangsom – waarbij de uitvoering van de dwangsom op zijn beurt gewaarborgd is – lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat het Franse systeem ter zake voldoende garanties biedt¹⁶. Het is belangrijk op te merken dat de dwangsom maar in tweede instantie kan worden opgelegd, namelijk nadat gebleken is dat het arrest niet wordt uitgevoerd (het zgn. «executiegeschil»). Er is dan ook een tweede arrest nodig, maar dat lijkt geen hinderpaal te zijn.

Het afschrikkingseffect blijkt ruimschoots te volstaan om niet tot het afdwingen van een dwangsom te moeten overgaan.¹⁷

5. Vraag en aanbod in de administratieve rechtspraak: een moeilijk te doorbreken dilemma

Reeds eerder is aangegeven dat op dit ogenblik bij de Raad van State weinig procedures worden ingeleid. De inefficiëntie van de rechtsgang – vooral veroorzaakt door de lange duurtijd en de beperkte actiemogelijkheden van de rechter – heeft als gevolg dat het alleen voor bepaalde aangelegenheden (bv. ambtenarenzaken) zin heeft een procedure te starten. Om het schematisch te stellen: het (kwalitatief en kwan-

titatief) gering aanbod aan rechtshulp maakt dat de vraag (althans de *uitgedrukte* vraag) ook gering is.

Het is een opmerkelijk gegeven dat uit de buitenlandse voorbeelden blijkt dat de potentiële vraag naar rechtshulp zeer groot is. Telkens als kwalitatief of kwantitatief nieuwe mogelijkheden geopend worden, komt er een zeer grote respons. Plastisch uitgedrukt legt iedere nieuwe vorm van rechtsbescherming een stukje bloot van dat gedeelte van de ijsberg van bestuursconflicten die daarvoor onder water bleven.

Het gevolg is dat de achterstand er niet kleiner door wordt. De cijfergegevens van Nederland en Frankrijk geven eerder aan dat de nieuwe vraag sneller stijgt dan het nieuwe aanbod¹⁸. Schematisch kan dit als volgt voorgesteld worden.

Schema 3: achterstand

In dit schema leidt een verhoogd aantal magistraten, rechterlijke instanties of beroepsprocedures tot een evenredige verhoging van de opvangmogelijkheden. Als 10 rechters per jaar 500 zaken kunnen verwerken, kunnen 20 rechters er 1000 aan. De verhoging van een potentieel wekt echter grote verwachtingen en het aantal zaken stijgt niet van 500 naar 1000, maar overstijgt dit getal: de structurele achterstand neemt dus toe.

Het beste voorbeeld voor deze stelling is zeker de opschortingsbevoegdheid die in sommige gevallen door de Vreemdelingenwet aan de Raad van State is toegekend. Het gevolg van dit nieuw aanbod was een overstelpende toevloed van verzoekschriften waardoor het systeem volledig verzandde, hoewel het aantal magistraten werd verhoogd. Of de nieuwe opschortende bevoegdheid, geregeld door de wet van 16 juni 1989 houdende diverse institutionele hervormingen een zelfde effect zal teweegbrengen, zal vooral afhankelijk zijn van de concrete uitwerking van het procedurereglement, maar lijkt toch helemaal niet onwaarschijnlijk.

Een dergelijke gedachtengang heeft belangrijke gevolgen voor eventuele hervormingsplannen m.b.t. het administratief contentieux. Het betekent immers dat een loutere verhoging van het aantal magistraten niet voldoende is. Wil men vermijden dat de «workload» vlugger toeneemt dan de toename van de werkcapaciteit, dan moet er op vier fronten gewerkt worden:

- een verhoging van het aantal magistraten;
- een verhoging van het aantal instanties en het indelen van deze instanties in een eerste aanleg en een (selectief) beroepsniveau;
- een diversificatie van de procedures waarbij ook oneigenlijk gebruik van de procedure vermeden wordt;
- een verplichting tot voorafgaand contact door de verzoeker met het bestuur met het oog op een wijziging van de beslissing enerzijds of het duidelijker argumenteren van de genomen beslissing anderzijds.

Een dergelijke werkwijze wordt in *schema 4* weergegeven:

De breuklijn H geeft de hervorming aan. De stippellijn geeft de evolutie conform het vorige schema weer. In ver-

¹⁶ De burger heeft in Frankrijk een aantal procedures – zowel minnelijk als gerechtelijk – te zijner beschikking om de uitvoering van een vonnis of arrest door het bestuur te laten bewerkstelligen of te bespoedigen. Vooral de afdeling «Rapport et Etudes» van de Raad van State krijgt hierin een belangrijke rol. Niet alleen kan de winnaar van een proces bij deze afdeling een klacht indienen die kan leiden tot advies, bemiddeling of waarschuwing, maar zij werkt ook nauw samen met de afdeling «geschillen» die ambtshalve een dwangsom kan uitspreken. Hoewel deze werkwijze nog enkele tekortkomingen vertoont (men wijst onder meer op de te lange termijn van de procedure - tien maanden), wordt over het algemeen positief op deze rechtsmiddelen gereageerd: «Mais les commentaires de la doctrine, l'opinion des avocats, les lettres de remerciements et la forte croissance des demandes permettent de considérer que ces procédures sont généralement considérées comme efficaces» (BRAIBANT, G., «L'exécution des décisions du juge administratif», *Adm. Publ. (T)*, 1987, 141).

¹⁷ «Le nombre des demandes d'astreinte tend à s'élever, comme celui des demandes d'exécution, tout en restant notablement inférieur: 33 en 1982, 55 en 1986, 250 environ en tout depuis 1980. Mais le nombre d'astreintes ordonnées demeure très faible: deux seulement en six ans (...); c'est là sans doute tout à la fois de la prudence observée jusqu'à présent par la section du contentieux dans le maniement de cette arme nouvelle et du succès des diligences de la Section du rapport et des études qui parvient le plus souvent à obtenir l'exécution de la décision en cause en brandissant notamment la menace d'astreinte» (BRAIBANT, G., *l.c.*, 139).

¹⁸ BORUCKA-ARCTOWA, *l.c.*, 57, met een voorbeeld van een eenvoudiger procedure voor de Italiaanse arbeidersrechtbanken.

gelijking met deze evolutie wordt in een totale hervorming de totale verwerkingscapaciteit door rationelere procedure-mogelijkheden sterker verhoogd door een grotere individuele efficiëntie van de rechter. Het aantal zaken stijgt o.a. door het afschrikkingseffect, maar vooral door de heroverwegingsverplichting minder snel. Op punt A wordt het evenwicht bereikt, maar het probleem van de bestaande achterstand nog niet opgelost.

Wat het punt van de heroverweging betreft is het belangrijk op te merken dat in Frankrijk en in Nederland (maar in dit laatste land al verder gevorderd) inderdaad systematisch vereist wordt dat de verzoeker vóór zijn beroep aan het bestuur dat de beslissing genomen heeft, moet vragen de beslissing in heroverweging te nemen.

De filterwerking van de Nederlandse bezwaarschriften-procedure is aanzienlijk: als in vier gevallen een bezwaarschrift wordt ingediend, volgt daarop slechts in één geval een beroepschrift bij de Raad van State. Als ook rekening wordt gehouden met de zaken die ingevolge deze voorafgaande procedure tijdens de eigenlijke gerechtelijke procedure van de rol verdwijnen, benadert de filterwerking in Nederland de 40%. Dit betekent niet steeds dat de verzoeker gelijk krijgt. De overheid kan haar beslissing vaak hermotiveren, de procedure correct overdoen enz. Het betekent wel dat er geen — achteraf beschouwd nutteloze — procedure komt of blijft lopen. Het is belangrijk op te merken dat in de Belgische situatie voorafgaande contacten niet verplicht zijn en in de praktijk nagenoeg niet voorkomen.

Een andere belangrijke vaststelling is dat het feit dat er een bezwaar kan worden ingediend, op zich reeds volstaat om heel wat gerechtelijke procedures te voorkomen. Het is immers slechts in een kleine minderheid van de gevallen dat de bezwaarindiener ook gelijk krijgt — ongeveer 1 op 10, afstand van geding buiten beschouwing gelaten —, maar toch wordt daarna slechts in één geval op vier beroep ingesteld na de bezwaarschriftenprocedure.

Wanneer de overheid tot heroverweging verplicht wordt, is het belangrijk dat daarvoor een termijn wordt gesteld en dat de uitdrukkelijke motivering als vormvereiste wordt voorgeschreven.

6. Besluit

Het Belgische systeem van administratieve rechtspraak en meer specifiek de werking van de Raad van State voldoet niet aan de in het begin gestelde normen. Er is geen *afschrikkingseffect*, integendeel: de lange duur van de procedure maakt het de politieke overheid mogelijk de discussies over bepaalde geladen onderwerpen te ontlopen door naar de hangende gerechtszaak te verwijzen. Gezien de duur betekent dat voor de gemeentebesturen maar ook voor de regering bijna altijd dat de zaak maar in de volgende zittingstijd opnieuw aan bod zal komen.

Het slecht functioneren van de rechtsbescherming beschermt *in die zin de overheid* niet alleen door ondertussen de mogelijkheid te bieden tot uitvoering maar ook door de eventuele contestatie rond het onderwerp voor lange tijd uit te stellen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat ook bij de personen die bij hun procedure in het gelijk zijn gesteld en voor wie het arrest effectief is uitgevoerd, een vrij negatieve beoordeling van het bestaande systeem van rechtsbescherming te

rug te vinden is. Het is evenmin verwonderlijk dat wie erin slaagt om tot nieuwe onderhandelingen te komen, meer en vlugger resultaten boekt dan wie daar niet in slaagt, ook al heeft hij voor 100% het juridisch gelijk aan zijn kant.

Op het tweede criterium, het *verduidelijken* van de bestaande reglementering werd in het onderzoek niet nader ingegaan. Het is echter een algemeen aanvaard gegeven dat de Raad van State, o.a. door de uitgebreide motivering van zijn arresten, deze doelstelling in de mate van het mogelijke bereikt.

Wat het derde criterium betreft, het *verstoren van de normale administratieve werking*, is het evident dat een procedure die aan de verzoeker maar zeer weinig garanties biedt, moeilijk het administratief werk drastisch kan verstoren. Toch moeten daarbij twee opmerkingen gemaakt worden.

De lange duur van de procedure mag dan al veel mensen van een mogelijke procedure afhouden, als er dan toch een beroep wordt ingesteld, verhindert de lange procedure in sommige gevallen toch wel de normale werking van de administratie. Dat doet zich met name duidelijk voelen bij benoemingen en de daaruitvoortvloeiende noodzaak om — niet noodzakelijk rationele — compromissen te sluiten met de verzoeker.

Bovendien is er één specifieke procedure, de opschortingsmogelijkheid in de vreemdelingwetgeving, die wel garanties biedt voor de verzoeker en waarbij de administratie onmiddellijk in haar werking geblokkeerd wordt, o.a. omdat er in de procedure geen filtermechanisme voor kennelijk ongegronde of kennelijk onontvankelijke klachten is ingebouwd. Dit gegeven mag als een ernstig signaal worden beschouwd naar mogelijke hervormingen toe, om niet alleen het eerste maar ook het derde criterium in acht te nemen.

Om de bestaande situatie te verhelpen is een eenvoudige ingreep in het aantal magistraten noodzakelijk maar onvoldoende. Een grondige hervorming moet stoelen op de volgende pijlers:

1. het verhogen van het aantal magistraten;
2. het invoeren van een stelsel waarbij administratieve rechtbanken (bijvoorbeeld één per omschrijving van een hof van beroep) in eerste aanleg oordelen en de Raad van State, na een selectieprocedure, als beroepsinstantie of als verruimde cassatierechter optreedt¹⁹;
3. het verhogen van het aantal procedures waarbij de procedure lichter is voor routinezaken en zwaarder voor principiële betwistingen en waarbij kennelijk ongegronde of onontvankelijke verzoeken vlug kunnen worden afgewezen;
4. het instellen van de verplichtingen om vóór de procedure bij de rechter eerst een heroverweging aan het bestuur zelf te vragen. Het bestuur moet dan antwoorden binnen een bepaalde termijn en duidelijk de motieven aangeven die tot de beslissing leidden. Tijdens een eventuele gerechtelijke betwisting komen enkel die motieven nog in aanmerking.

Ten slotte blijft er één belangrijke randvoorwaarde waar even de aandacht op moet worden gevestigd. Iedere rechter

¹⁹ De cassatierechter onderzoekt alleen of de rechter die de zaak beoordeelde, de wet goed toepaste. De feitelijke gegevens en de interpretatie daarvan komen niet meer ter sprake. De Raad van State gaat in sommige zaken waarin ze als cassatierechter optreedt nochtans verder en gaat na of de feiten op een aanvaardbare manier gebruikt werden. Het is naar deze rechtspraak dat verwezen wordt.

moet zich onafhankelijk kunnen opstellen. Zijn salariëring, zijn benoemings- en promotiekansen, zijn werk enz. moeten daartoe garanties bieden. Voor de administratieve rechter geldt deze noodzaak in ruimere mate. Het is immers een structureel gegeven dat hij geregeld zijn «broodheer» in het ongelijk zal moeten stellen. De gewone rechter heeft minder te maken met overheidsbeslissingen. De administratieve rechter continu. De neiging tot inmenging vanwege de benoemde overheid zal dus groter zijn, de kiese problemen waarbij de rechter de politieke stellingname nauwelijks kan vermijden, veel vaker aanwezig.

Als daarom gewerkt wordt aan een hervorming moet deze letterlijk geënt worden op de bestaande structuren en garanties waarbinnen de Raad van State opereert. De onafhankelijkheid die deze instelling verworven heeft, is bij een alomvattende hervorming een gegeven dat niet mag verloren gaan.

Johan VANDE LANOTTE
R.U.G.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 19 DECEMBER 1988

Voorzitter-rapporteur : de h. Sace, waarnemend voorzitter
Openbaar ministerie : de h. Piret, advocaat-generaal
Advocaten : mrs. Simont en De Bruyne

Onrechtmatige daad – Aansprakelijkheid – Zaken – Gebrek – Begrip

In de zin van art. 1384, eerste lid, B.W. is een zaak door een gebrek aangetast als ze een abnormaal kenmerk vertoont waardoor ze in bepaalde omstandigheden schade kan veroorzaken.

Stad Luik t/ Belgische Staat en J.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 december 1985 door het Hof van Beroep te Luik gewezen ;

...

Over het eerste middel : schending van artikel 1384, inzonderheid het eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest beslist dat de Staat, bewaarder van de zaak, niet aansprakelijk is, op grond : «dat de hindernis waardoor de val van het slachtoffer is veroorzaakt, bestond in een hoop keien die onbekenden op het trottoir hebben achtergelaten ; dat die hindernis op het trottoir later door de reinigingsdienst van de stad is verwijderd ; dat het dus te dezen niet ging om een hindernis voortvloeiend uit een intrinsieke fout van de brug waarvoor de bewaarder aansprakelijk kon worden verklaard, in de zin van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek» en «dat het ging om een hindernis die was veroorzaakt door een derde die niet kon worden geïdentificeerd»,

terwijl, eerste onderdeel, het begrip «gebrek van de zaak», een wezenlijk vereiste voor de toepassing van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, niet beperkt is tot een uitsluitend intrinsiek kenmerk van de zaak, dat een integreerend deel en een enkel lichaam ermee moet uitmaken ; het begrip in tegendeel van toepassing is op elk abnormaal kenmerk van de zaak waardoor schade kan worden veroor-

zaakt, dat kan voortvloeien hetzij uit een gebrek in de materie of de gaafheid zelf van de zaak, hetzij uit de aanwezigheid van een vreemd element of uit de abnormale plaats van een deel ervan, zodat de zaak zelf een abnormaal kenmerk vertoont waardoor zij schade kan veroorzaken ; daaruit volgt dat het arrest, door te oordelen dat een op de brug achtergelaten hoop keien geen gebrek van die brug was, daar hij geen intrinsieke fout ervan uitmaakt, het wettelijk begrip «gebrek van de zaak» miskent (schending van artikel 1384, inzonderheid het eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek) ;

tweede onderdeel, een zaak gebrekkig kan zijn, ongeacht of de oorsprong van het gebrek te vinden is in overmacht, toeval, de daad van het slachtoffer of de fout van een derde ; daaruit volgt dat het arrest, door te zeggen dat het bestaan van het gebrek is uitgesloten omdat het ging om een hindernis die was veroorzaakt door een derde die niet kon worden geïdentificeerd, hierin ook het wettelijk begrip «gebrek van de zaak» miskent (schending van artikel 1384, inzonderheid het eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek) :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat de zaak door een gebrek is aangetast, als ze een abnormaal kenmerk vertoont waardoor ze in bepaalde omstandigheden schade kan veroorzaken ;

Overwegende dat het arrest erop wijst «dat de hindernis waardoor de val van het slachtoffer is veroorzaakt, bestond in een hoop keien die op het trottoir was achtergelaten (...)» ; dat het hof van beroep uit die woorden en uit de vaststelling dat die hindernis dus niet was voortgevloeid «uit een intrinsieke fout van de brug», wettig afleidt dat die hoop keien, die geen deel uitmaakte van die weg, daarvan geen gebrek was, in de zin van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek ;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat, zoals uit het antwoord op het eerste onderdeel blijkt, het arrest in het onderhavige geval het niet bestaan van een gebrek, in de zin van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek afleidt uit de aard van de hindernis zelf en niet hieruit dat die hindernis door een niet geïdentificeerde derde is veroorzaakt ;

Dat het middel, in zijn tweede onderdeel, dat op een onjuiste uitlegging van de bestreden beslissing berust, feitelijke grondslag mist;

...

NOOT – Zie in dezelfde zin Van Ryn, J., «La responsabilité du fait des choses», *J.T.*, 1946, 164-165; Dumon, F., conclusie bij Cass., 19 januari 1978, *Pas.*, 1978, I, 582-590; *R.G.A.R.*, 1979, nr. 10.091; Cornelis, L., *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, I, *De onrechtmatige daad*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu Uitgevers, en Brussel, Ced Samsom, 1989, p. 478-490, nrs. 290-299 en de talrijke verwijzingen aldaar; Cass., 6 maart 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, 753; *Pas.*, 1981, I, 736, *R.W.*, 1981-82, 31, met noot Cornelis, L., *J.T.*, 1982, 94; Cass., 10 juni 1983, *Arr. Cass.*, 1982-83, nr. 562, *R.W.*, 1985-86, 1174, *J.T.*, 1984, 11, *R.G.A.R.*, 1984, nr. 10.826, met noot Dalcq, R.O.; Cass., 26 juni 1986, *Arr. Cass.*, 1985-86, nr. 676, *R.W.*, 1986-87, 2021; Cass., 29 september 1988, *Arr. Cass.*, 1988-89, nr. 61, *R.W.*, 1988-89, 1261.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 10 MEI 1989

Voorzitter: de h. Screvens, voorzitter

Rapporteur: de h. Willems

Openbaar ministerie: de h. Piret, advocaat-generaal

Advocaat: mr. Bützler

Arbeidsongeval – Verzekering – Opzettelijk ongeval – Aangestelde van verzekerde werkgever – Verhaal van verzekeraar

Krachtens de artt. 46 en 47 Arbeidsongevallenwet kan de verzekeraar verhaal uitoefenen op de aangestelde van de verzekerde werkgever, die opzettelijk verwondingen heeft toegebracht aan een werkmakker.

A. t/ G.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 november 1988 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 22 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekering in het algemeen, houdende titel X van Boek I van het Wetboek van Koophandel, 46, § 1, meer bepaald 3°, en 47 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 (waarvan artikel 47 is gewijzigd door artikel 5 van de wet van 7 juli 1978), 3 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het Hof van Beroep te Luik, na te hebben vastgesteld dat, naar aanleiding van een ruzie tussen de verweerder G. en R., laatstgenoemde een slag toebracht aan verweerder die daarop reageerde met een geweldige vuistslag, na de beklaagden uit hoofde van die feiten op strafrechtelijk gebied te hebben veroordeeld en de burgerlijke rechtsvordering van R. tegen verweerder te hebben toegewezen, waarbij evenwel de aansprakelijkheid van laatstgenoemde tot twee derde werd beperkt, en na te hebben vastgesteld dat noch de getroffene noch eiseres betwistten dat het te dezen ging

om een arbeidsongeval, beslist dat «de eerste rechter dus op weldoordachte en uitstekende gronden die het hof (van beroep) overneemt de burgerlijke rechtsvordering van (eiseres) tegen (verweerder), beklaagde, niet ontvankelijk heeft verklaard»; het aldus de redengeving van de eerste rechter overneemt volgens welke «het Hof in het arrest van 12 juni 1973 heeft beslist dat, gelet op de parlementaire voorbereiding van de wet van 10 april 1971, onder de term voor het arbeidsongeval 'aansprakelijke' in de zin van artikel 47 van die wet de 'aansprakelijke derde' moet worden verstaan» en «(aangezien) het Hof in bovenaangehaald arrest heeft beslist dat een zelfde persoon, ten opzichte van een zelfde verzekeraar en betreffende een zelfde schadegeval, niet tegelijkertijd de begunstigde en ten opzichte van de verzekering een derde kan zijn aangezien het verhaal van de arbeidsongevallenverzekeraar alleen tegen derden kan worden uitgeoefend» (vonnis van 1 september 1987) en volgens welke «het in het licht van dat arrest duidelijk is dat het verhaal van de arbeidsongevallenverzekeraar krachtens artikel 47 van de wet van 10 april 1971 alleen kan worden uitgeoefend tegen de aansprakelijke 'derde', dat zijn alle voor het arbeidsongeval aansprakelijke personen buiten de werkgever, zijn lasthebbers of aangestelden» en «te dezen aanvaller en slachtoffer beiden aangestelden zijn van dezelfde werkgever en bijgevolg beiden vallen onder de door hun werkgever bij de burgerlijke partij gesloten arbeidsongevallenverzekering (en) (verweerder), beklaagde, derhalve niet kan worden beschouwd als een 'derde' aansprakelijke in de zin van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971»; het daaraan als eigen gronden toevoegt dat «de verzekeraar de regresvordering waarvan sprake is in artikel 47, niet kan instellen tegen de werkgever, zijn verzekerde, op de grond, die reeds gold onder het stelsel van de gecoördineerde wetten van 28 september 1931, dat een zelfde persoon, ten opzichte van een zelfde verzekeraar en betreffende een zelfde schadegeval, niet tegelijkertijd de verzekerde en ten opzichte van de verzekering een derde kan zijn», dat «het wel waar is dat de verzekeraar de in aldus beslechte zaak zijn vordering instelde tegen de werkgever, maar dat ook (verweerder), beklaagde, als aangestelde, uit dien hoofde begunstigde is, aangezien deze strekt tot vergoeding van zijn arbeidsovereenkomst aanleiding kan geven», «dat bovengenoemde verzekeraar ten onrechte daarenboven aanvoert dat hij gesubrogeerd is in de rechten van de getroffene aan wie artikel 46 van de wet van 10 april 1971 een rechtsvordering verleent tegen de aangestelde die het arbeidsongeval opzettelijk heeft veroorzaakt», aangezien «uit bovenaangehaald arrest van het Hof volgt dat de rechtsvordering die de verzekeraar op grond van artikel 47 van de wet van 10 april 1971 kan instellen tegen de 'voor het arbeidsongeval aansprakelijke', beperkt is tot de 'voor het arbeidsongeval aansprakelijke derde', krachtens het algemeen beginsel dat vermeld wordt in artikel 22 van de wet van 11 juni 1874, welke bepaling zich ertegen verzet dat de verzekeraar, zelfs op onrechtstreekse wijze door indeplaatsstelling, verhaal zou kunnen uitoefenen tegen een werkmakker van de getroffene, aangezien die aangestelde begunstigde is»; dat het om die redenen het hoger beroep van eiseres verwierpt,

...

Overwegende dat, krachtens de artikelen 46 en 47 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, de verzekeraar een burgerlijke rechtsvordering kan instellen tegen de aangestel-

de van de verzekerde werkgever die het arbeidsongeval opzettelijk heeft veroorzaakt ;

Overwegende dat het arrest een strafrechtelijke veroordeling wegens overtreding van de artikelen 392, 398 en 400 van het Strafwetboek uitsprekt tegen verweerder, de veroorzaker van de plotselinge gebeurtenis die ten grondslag lag aan de door zijn werkmakker opgelopen verwonding waarvan de gevolgen zijn vergoed door eiseres, arbeidsongevallenverzekeraar van hun werkgever ;

Dat het hof van beroep derhalve niet zonder de in het middel vermelde wetsbepalingen te schenden, de burgerlijke rechtsvordering van eiseres niet ontvankelijk heeft kunnen verklaren ;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 14 JUNI 1989

Voorzitter : de h. Screvens

Rapporteur : de h. Stranard

Openbaar ministerie : de h. Janssens de Bisthoven, advocaat-generaal

Advocaat : mr. De Bruyn

Douane en accijnzen – Verbeurdverklaring – Uitstel

De verbeurdverklaring, bepaald bij de artt. 220, 221, 222 en 224 van de Douane- en Accijnzenwet, heeft een zakelijk karakter, meer bepaald omdat ze kan worden uitgesproken zonder dat de te verbeuren goederen eigendom zijn van de veroordeelde of de ontduiker, en zonder dat de ontduiker bekend hoeft te zijn.

Het uitstel van tenuitvoerlegging in strafzaken kan, gelet op het persoonlijk karakter van die maatregel, niet worden toegepast op een veroordeling tot verbeurdverklaring die een zakelijk karakter heeft.

Belgische Staat t/ M.

Gelet op het bestreden arrest, op 2 juni 1987 door het Hof van Beroep te Luik gewezen ;

Over het middel : schending van de artikelen 220, 221, 224 van de algemene wet inzake douane en accijnzen (koninklijk besluit van 18 juli 1977 houdende coördinatie van de algemene bepalingen inzake douane en accijnzen, bekrachtigd door de wet van 6 juli 1978) en 8 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie,

doordat het arrest, na verweerder wegens niet-aangifte van een ingevoerd voertuig en niet-betaling van de op die invoer verschuldigde belastingen te hebben veroordeeld tot verschillende straffen, meer bepaald tot het vertonen, met het oog op verbeurdverklaring, van de wagen (...) of, in geval van niet-vertonen ervan, tot betaling van de tegenwaarde van 244.000 frank, en aan verweerder voor die verbeurdverklaring een uitstel van twee jaar toekent,

terwijl de krachtens de artikelen 220 tot 222 en 224 van de algemene wet inzake douane en accijnzen uitgesproken verbeurdverklaring een straf is die krachtens de wet en in het belang van de openbare orde die zij beschermt, een zakelijk karakter heeft, wat betekent dat zij van toepassing is op de

zaak, ongeacht de eigenaar ervan en ongeacht de overtreder, zelfs als die zaak niet toebehoort aan de overtreder en zelfs als die overtreder vrijgesproken wordt of onbekend blijft ; de door die bepalingen voorgeschreven verbeurdverklaring door haar zakelijk karakter bijgevolg onverenigbaar is met de strikt persoonlijke maatregel van het uitstel ; voormeld artikel 8, § 1, van de wet van 29 juni 1964, volgens hetwelk de rechter onder bepaalde voorwaarden kan bevelen dat de tenuitvoerlegging van de hoofdstraffen of vervangende straffen wordt uitgesteld, niet van toepassing is op de verbeurdverklaring waarvan sprake is in de artikelen 221 en 222 van de algemene wet inzake douane en accijnzen, gelet op het vooral zakelijk karakter van de daarin bedoelde verbeurdverklaring ; het arrest bijgevolg, door een uitstel van twee jaar toe te kennen voor de tenuitvoerlegging van de uitgesproken verbeurdverklaring, de artikelen 220, 221 en 224 van de algemene wet inzake douane en accijnzen alsook artikel 8 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie schendt :

Overwegende dat de verbeurdverklaring, bepaald bij de artikelen 220 tot 222 en 224, die deel uitmaken van hoofdstuk XXIV «Boeten en straffen in het algemeen» van de algemene wet inzake douane en accijnzen, een zakelijk karakter heeft, meer bepaald omdat zij kan worden uitgesproken, zonder dat de te verbeurdverklaren goederen eigendom hoeven te zijn van de veroordeelde of de ontduiker, en zonder dat de ontduiker bekend hoeft te zijn ;

Overwegende dat het uitstel van tenuitvoerlegging in strafzaken, gelet op het persoonlijk karakter van die maatregel, niet kan worden toegepast op de veroordeling tot een verbeurdverklaring die een zakelijk karakter heeft ;

Dat het middel gegrond is ;

En overwegende voor het overige dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht zijn genomen en de beslissing overeenkomstig de wet is gewezen ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest in zoverre het aan verweerder een uitstel van twee jaar toekent voor het vertonen, met het oog op verbeurdverklaring, van de wagen (...) of hem bij niet-vertonen veroordeelt tot de betaling van de tegenwaarde van 244.000 frank ; verwerpt de voorziening voor het overige ; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde arrest ; veroordeelt verweerder in de kosten ; zegt dat er geen grond is tot verwijzing.

NOOT – Zie in de *Pasicrisie* de conclusie van de advocaat-generaal B. Janssens de Bisthoven bij het arrest.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 29 JUNI 1989

Voorzitter-rapporteur : de h. Sace, afdelingsvoorzitter

Openbaar ministerie : de h. Janssens de Bisthoven, advocaat-generaal

Advocaten : mrs. Simont en De Bruyn

Schenking – Gift van hand tot hand – Bewijs – Registratierechten

Wanneer een akte is opgemaakt waarin alleen de begiftigde erkent een geldbedrag als gift van hand tot hand te hebben ontvangen, kan die akte door het Bestuur van de Registratie worden aangevoerd als bewijs van de werkelijkheid van het bij geschrift vastgestelde feit en wettigt de registratie van die akte de heffing van het evenredig recht op de schenkingen.

Het doet er niet toe dat de schenking incidenteel vermeld wordt in een akte die opgemaakt is om een aparte verrichting vast te stellen, wanneer die vermelding geen rechtstreeks verband houdt met de hoofdbeschikking en slechts ingegeven is door de wil om een titel te scheppen.

V. t. Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 23 september 1986 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 893, 894, 931, 1315, 1317, 1318, 1322, 1325, 1326, 1328, 1354, 1355, 1356, 2279 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 2, 3, 19, 131, 137, 138.1 van het Wetboek van de Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, na erop te hebben gewezen «dat de vermelding van de handgift in de verkoopakte zonder belang was voor de verkoper en een aparte beschikking vormde die, in voorkomend geval, aanleiding kon geven tot de heffing van een recht; dat die vermelding klaarblijkelijk op aansporing van de begiftigde in de akte is opgenomen; dat de vermelding niet is medeondertekend door de schenker die trouwens geen partij was bij de aankoopakte», beslist «dat zelfs een loutere vermelding die incidenteel is opgenomen in een verkoopakte kan gelden als titel van een schenking van roerende goederen; dat zulks niet noodzakelijk het geval is; dat de draagwijdte van de vermelding van geval tot geval moet worden nagegaan» en «dat het evenredig recht verschuldigd is wanneer de akte bedoeld is als titel» en zich niet beperkt tot de vermelding van een vroegere schenking; dat te dezen de vermelding niet kon bedoeld zijn als middel «om de schenker te dwingen zijn verbintenis om te geven na te komen» en nauwelijks belang had voor de begiftigde die beschermd werd door artikel 2279 van het Burgerlijk Wetboek; dat zij daarentegen voor de schenker een middel was om zich een bewijs van de handgift te verschaffen en derhalve «zijn rechten op herroeping» te vrijwaren, dat de erkenning van de schenking door de begiftigde, namelijk dat zij de roerende voorwerpen waarvan zij het regelmatig bezit heeft ontvangen, dus een titel oplevert van de handgift en onderworpen is aan het schenkingsrecht,

terwijl, enerzijds, het op een overeenkomst verschuldigde recht waarvan het tarief vastgesteld in het Wetboek van de Registratierechten, zoals het evenredig recht op schenkingen, alleen dan eisbaar wordt wanneer het ter registratie aangeboden geschrift de titel van die overeenkomst oplevert en dus een authentieke of onderhandse akte is, of zelfs een schriftelijke bekentenis, aangezien alleen die akten het volledige bewijs van de overeenkomst opleveren ten aanzien van elk van de partijen bij die overeenkomst, met uitsluiting van alle andere geschriften die slechts gelden als begin van bewijs door geschrift of als vermoeden (schending van de artikelen 1, 2, 3, 19, 131, 137 en 138.1 van het Wetboek van de Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten); anderzijds, de en-

kele verklaring van een persoon dat hij een geldbedrag heeft ontvangen bij wijze van gift van hand tot hand niet als een schriftelijk bewijs van die schenking kan worden aangemerkt, als er niet tevens een werkelijke en regelmatige inbezitstelling is gebeurd (artikelen 931, 1317, 1318, 1322, 1354 tot 1356 en 2279 van het Burgerlijk Wetboek); zodanige erkenning ten slotte, zelfs al is er tegelijkertijd regelmatige inbezitstelling geschied, niet het bewijs van die schenking kan opleveren noch ten aanzien van de begiftigde of diens erfgenamen, noch ten aanzien van derden aan wie het recht niet kan worden ontzegd zich te beroepen op een ander contract, zoals een verbruiklening of een onregelmatige bewaargeving (artikelen 931, 1317, 1318, 1322, 1354 tot 1356 en 2279 van het Burgerlijk Wetboek); het arrest bijgevolg, nu het beslist dat de op verzoek van eiseres gedane vermelding van de litigieuze handgift op de kant van een akte van verkoop waar de schenker geen partij bij was, een voor de heffing van het schenkingsrecht te registreren akte was, op grond dat zij, gecombineerd met het regelmatig bezit van de geschonken gelden door eiseres, de schenker, haar vader, het recht gaf om haar het bestaan van een schenking in het kader van een rechtsvordering tot herroeping tegen te werpen, ofschoon het tevens beslist dat die vermelding door de begiftigde niet aan de schenker kon worden tegengeworpen, het wettelijk begrip voor de heffing van het schenkingsrecht te registreren akte miskent (schending van alle in het middel vermelde bepalingen, inzonderheid van de artikelen 1, 2, 3, 131, 137 en 138.1 van het Wetboek van de Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten);

Overwegende dat krachtens de artikelen 131, 137 en 138.1 van het Wetboek van de Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten een evenredig recht geheven wordt op het brutoaandeel van elk der begiftigden, volgens het in artikel 131 vastgestelde tarief, en dit zowel wat de verplicht te registreren akten van schenking als de vrijwillig voor die formaliteit aangeboden akte betreft;

Overwegende dat, wanneer een akte is opgemaakt waarin alleen de begiftigde erkent een geldbedrag als handgift te hebben ontvangen, die akte door de administratie kan worden aangevoerd als bewijs van de werkelijkheid van het bij geschrift vastgestelde feit; dat derhalve de registratie van de akte waarin die erkenning voorkomt de heffing van het evenredig recht op de schenkingen wettigt;

Dat het er niet toe doet dat de schenking incidenteel vermeld wordt in een akte die opgemaakt is om een aparte verrichting vast te stellen, wanneer die vermelding geen rechtstreeks verband houdt met de hoofdbeschikking en enkel ingegeven is door de wil om een titel te scheppen;

Overwegende dat het arrest, benevens de in het middel weergegeven gronden, vermeldt dat de titel tot stand gekomen is door de erkenning door eiseres die, nadat zij regelmatig in het bezit was gesteld van het bedrag, een akte heeft doen opmaken opdat de schenker over een titel zou beschikken;

Overwegende dat het hof van beroep, nu het met toepassing van de artikelen 131, 137 en 138.1 van het Wetboek van de Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten het door de administratie uitgevaardigde dwangbevel tot betaling van het evenredig recht op de schenking die eiseres erkent te hebben gekregen, geldig verklaart, de beslissing naar recht verantwoordt;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 4 SEPTEMBER 1989

Voorzitter : de h. Sace, afdelingsvoorzitter

Raadsheer-rapporteur : mevr. Charlier

Openbaar ministerie : mevr. Liekendael, advocaat-generaal

Advocaat : mr. De Bruyn

Arbeidsovereenkomst – Werknemer die met vertraging of niet op de plaats van het werk aankomt – Recht op loon – Vereisten

Art. 27, eerste lid, 1°, W.A.O., dat recht op loon toekent aan de werknemer die, wegens een oorzaak onafhankelijk van zijn wil, met vertraging of niet op de plaats van het werk toekomt, vereist dat de werknemer zich normaal naar zijn werk begeeft, te weten onder normale omstandigheden van tijd, plaats en middelen, en dat de van zijn wil onafhankelijke oorzaak, waardoor hij zijn dagtaak niet normaal kan volbrengen, is overkomen, dat wil zeggen dat zij voor hem doorslaggevende en onvermijdelijke gevolgen heeft gehad, op de weg naar het werk en niet vóór zijn vertrek.

N.V. B. t/ P.

Gelet op het bestreden arrest, op 1 juni 1988 door het Arbeidshof te Luik gewezen ;

Over het middel : schending van de artikelen 26 en 27, inzonderheid eerste lid, 1°, van de Arbeidsovereenkomstenwet van 3 juli 1978,

doordat het arrest, hoewel het aanneemt dat verweerder, bij het verlaten van zijn woonplaats op 3 november 1982 en de volgende dagen, wist dat er wegens een staking geen autobussen naar Luik en verder naar Jupille, de plaats van zijn werk, zouden rijden, toch beslist dat verweerder krachtens artikel 27, eerste lid, 1°, van de wet van 3 juli 1978, recht had op het loon voor de acht dagen tijdens welke hij niet op de plaats van zijn werk is kunnen aankomen, en eiseres bijgevolg veroordeelt tot betaling aan verweerder van het bedrag van 18.092 frank loonachterstal, vermeerderd met de wettelijke en de gerechtelijke interest, en in de kosten van beide instanties, in hoofdzaak op grond «dat de oorzaak die onafhankelijk is van de wil van de werknemer (en waardoor hij niet op de plaats van zijn werk is kunnen aankomen), die inderdaad op de weg naar het werk moet overkomen, niet onverwacht, onvoorzien en op onvoorzienbare wijze moet overkomen» wanneer de werknemer reeds op de weg naar het werk is ; «dat artikel 27, eerste lid, 1°, wel degelijk het geval betreft van de werknemer die niet aankomt op de plaats van zijn werk wegens een staking van het openbaar vervoer dat hij normaal gebruikt terwijl hij over geen ander vervoer beschikt»,

...

Overwegende dat, naar luid van artikel 27, eerste lid, 1°, van de Arbeidsovereenkomstenwet van 3 juli 1978 «recht heeft op het loon dat hem zou zijn toegekomen indien hij zijn dagtaak normaal had kunnen volbrengen, de werknemer die op het ogenblik dat hij zich naar het werk begeeft geschikt is om te werken en die, zich normaal naar zijn werk bevegend, met vertraging of niet op de plaats van het werk

aankomt, op voorwaarde dat die vertraging of die afwezigheid te wijten is aan een oorzaak die overkomen is op de weg naar het werk en die onafhankelijk is van zijn wil» ;

Overwegende dat die wetsbepaling het recht op loon wil veilig stellen voor de werknemer die met vertraging of niet op de plaats van het werk aankomt wegens een oorzaak die onafhankelijk is van zijn wil ; dat voormeld artikel inzonderheid vereist dat de werknemer zich normaal naar zijn werk begeeft, te weten onder normale omstandigheden van tijd, plaats en middelen, en dat de van zijn wil onafhankelijke oorzaak, waardoor hij zijn dagtaak niet normaal kan volbrengen, is overkomen, dat wil zeggen dat zij voor hem doorslaggevende en onvermijdelijke gevolgen heeft gehad, op de weg naar het werk en niet voor zijn vertrek ;

Overwegende dat het arrest erop wijst dat «de rechtbank oordeelt dat de gebeurtenis die de bevrijdende vreemde oorzaak uitmaakt evenwel noch op 3 november 1982 noch op de andere dagen op de weg naar het werk is overkomen, aangezien de gesproken en de geschreven pers reeds in oktober 1982 uitvoerig had bericht over de sociale onrust bij de S.T.I.L. en de S.N.C.V., zodat de afkondiging van de staking, die het openbaar vervoer van 2 tot 22 november 1982 heeft lamgelegd, voor de gebruikers helemaal geen verrassing was ; dat de rechtbank verder oordeelt dat (verweerder) niet aanvoert dat hij die staking vernam toen hij zich op 3 november 1982 en de volgende dagen naar de autobushalte begaf ; dat hij bij het verlaten van zijn woonplaats moest weten dat er geen autobussen naar Luik en verder naar Jupille zouden rijden» ;

Dat het arrest door die overwegingen af te wijzen, enkel op grond dat «de oorzaak die onafhankelijk is van de wil van de werknemer, die inderdaad op de weg naar het werk moet overkomen, evenwel niet onverwacht, onvoorzien en op onvoorzienbare wijze moet overkomen», zijn beslissing niet naar recht verantwoordt ;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 8 SEPTEMBER 1989

Voorzitter : de h. Soetaert, afdelingsvoorzitter

Rapporteur : de h. Rauws

Openbaar ministerie : de h. Declercq, advocaat-generaal

Advocaten : mrs. Delafontaine en Claeys Bouuaert

Inkomstenbelastingen – Bedrijfsverlies – Bedrijfslasten

De term bedrijfsverlies in art. 43 W.I.B. betekent het verliesaldo dat voor een belastingplichtige over de duur van een belastbaar tijdperk voortvloeit uit één van of uit al zijn beroepswerkzaamheden.

Individuele verrichtingen, gelijk te dezen betaling van interesten op bankkredieten, zijn, indien ze een «verlies» opleveren, bedrijfslasten in de zin van art. 44.

R. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 8 maart 1988 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

Over het middel: schending van de artikelen 6, 43, eerste lid, 3°, en 44 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen,

doordat het arrest, na geconstateerd te hebben dat de bedrijfsuitgaven waarvan de aftrek wordt gevraagd van het bruto belastbaar bedrijfsinkomen, uitgaven zijn, in 1980 en 1981 gedaan, die verband houden met de aankoop in 1977 van het gebouw te A., om aldaar een dokterspraktijk te vestigen – wat ook effectief is gebeurd – waarvoor een hypothecaire lening werd aangegaan (investeringskrediet), en met de uitrusting van genoemde dokterspraktijk, en bijkomende kosten, zoals veranderen van woonplaats, waarvoor een kaskrediet werd verstrekt, en voor welke beide ontnemingen gedurende bedoelde jaren dus nog rente moest worden betaald, maar dat eiser en zijn echtgenote in de bedoelde jaren 1980 en 1981 als arbeidsgeneesheer in dienstverband werkten en aldus geen gebruik meer maakten van die dokterswoning en van de bedoelde uitrusting, oordeelt dat de bedoelde kosten en bedrijfsuitgaven «geen verband houden met de inkomsten die appellant en zijn echtgenote tijdens het belastbare tijdperk behaald hebben», met het gevolg dat «de betaalde interesten op het investeringskrediet en op het kaskrediet niet als bedrijfslasten in de zin van artikel 44 W.I.B. kunnen worden beschouwd», en evenmin als een «bedrijfsverlies in de zin van artikel 43, eerste lid, 3°, W.I.B.».

terwijl, eerste onderdeel, noch artikel 44, noch artikel 43, eerste lid, 3°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen als voorwaarde tot aftrekbaarheid stellen dat de gedane bedrijfsuitgaven of de bedrijfsverliezen verband moeten houden met de bedrijfsinkomsten verworven in een bepaald jaar of binnen de belastbare periode waarin de uitgaven zijn geschied;

tweede onderdeel, een uitgave in verband met een niet meer uitgeoefende beroepsactiviteit (ter zake zelfstandige dokterspraktijk te A.: artikel 30 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen), die dan ook geen inkomen van die aard heeft opgeleverd voor het jaar van de uitgave, als een bedrijfsverlies moet worden beschouwd, aftrekbaar ingevolge artikel 43, eerste lid, 3°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (althans volgens recente rechtspraak):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het onderdeel ervan uitgaat dat het arrest de litigieuze interesten als bedrijfsuitgaven of -verliezen verwerpt omdat ze niet in verband staan met de bedrijfsinkomsten die eiser in de welbepaalde jaren 1980 en 1981 verkreeg, maar verband houden met vroegere jaren;

Overwegende dat het arrest een dergelijk standpunt niet inneemt; dat het de bedoelde interesten verwerpt als bedrijfsuitgaven of -lasten omdat ze geen verband houden met de beroepsactiviteit van bedrijfsarts in dienstverband die eiser in 1980 en 1981 uitoefende, maar met een eerdere beroepsactiviteit, die hij had gestaakt;

Dat het onderdeel, dat op een verkeerde lezing van het arrest berust, feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het onderdeel aanvoert dat de betwiste individuele uitgaven een bedrijfsverlies zijn als bedoeld bij artikel 43, eerste lid, 3°, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen;

Overwegende dat de term bedrijfsverlies in artikel 43 betekent het verliessaldo dat voor een belastingplichtige over de duur van een belastbaar tijdperk voortvloeit uit één van

of uit al zijn beroepswerkzaamheden; dat individuele verrichtingen, zoals de betaling van de litigieuze interesten, indien ze een «verlies» opleveren, bedrijfslasten zijn in de zin van artikel 44 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen;

Dat het onderdeel faalt naar recht;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 9 OKTOBER 1989

Voorzitter-rapporteur: de h. Soetaert, afdelingsvoorzitter
Openbaar ministerie: de h. Lenaerts, advocaat-generaal
Advocaat: mr. Bützler

Burgerlijke rechtspleging – Territoriale bevoegdheid – Arbeidsrechtbank – Arbeidsovereenkomst – Handelsvertegenwoordiger – Bevoegdheidsclausule

Nietig is de vóór het ontstaan van het geschil aangegane overeenkomst die de handelsvertegenwoordiger en zijn werkgever het recht ontnemt om hun geschil naar keuze aanhangig te maken bij een van de arbeidsrechtbanken die met toepassing van art. 627, 5°, Ger. W. tot kennisneming van de vordering bevoegd zijn.

R. t/ B.V.B.A. G.

Gelet op het bestreden arrest, op 23 september 1988 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

...

Overwegende dat, krachtens artikel 627, 9°, van het Gerechtelijk Wetboek, een geschil tussen een handelsvertegenwoordiger en zijn werkgever over de arbeidsovereenkomst aanhangig kan worden gemaakt bij de arbeidsrechtbank van een gerechtelijk arrondissement waar de handelsvertegenwoordiger werkzaam is of waar de bedrijfszetel is gevestigd waaraan hij verbonden is;

Dat artikel 630, eerste lid, van hetzelfde wetboek bepaalt dat van rechtswege nietig is iedere overeenkomst die in strijd is met de bepalingen van artikel 627 en dagtekent van vóór het ontstaan van het geschil;

Dat met artikel 627, 9°, in strijd is de overeenkomst die de handelsvertegenwoordiger en zijn werkgever het recht ontnemt om hun geschil naar keuze aanhangig te maken bij een van de arbeidsrechtbanken die met toepassing van deze bepaling tot kennisneming van de vordering bevoegd zijn;

Overwegende dat blijkens de vaststellingen van het arrest in de arbeidsovereenkomst van 28 oktober 1983 «een clausule werd opgenomen waarbij de Arbeidsrechtbank te Leuven alleen bevoegd is om van de geschillen voortvloeiend uit de overeenkomst kennis te nemen»; dat dit bevoegdheidsbeding inhoudt dat partijen, vóór het ontstaan van enig geschil, uitsloten dat eiseres een eventueel geschil over de arbeidsovereenkomst bij een andere arbeidsrechtbank dan de Arbeidsrechtbank te Leuven aanhangig kon maken, hoewel, overeenkomstig artikel 627, 9°, van het Gerechtelijk Wetboek, onder meer ook de plaats waar eiseres werkzaam was,

in aanmerking kon komen om de territoriaal bevoegde arbeidsrechtbank aan te wijzen;

Overwegende dat het arbeidshof vaststelt dat eiseres bij dagvaarding van 27 augustus 1985 het geschil aanhangig maakte bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen, dit is in het gerechtelijk arrondissement waar zij werkzaam was; dat het, door te beslissen dat het bovenaangehaalde beding van de arbeidsovereenkomst «niet strijdig is met artikel 627, 9°, en niet indruist tegen artikel 630, aangezien de Arbeidsrechtbank te Leuven bevoegd is krachtens artikel 627, 9°», en door, met bevestiging van het beroepen vonnis, de zaak naar de Arbeidsrechtbank te Leuven te verwijzen, de artikelen 627, 9°, en 630 van het Gerechtelijk Wetboek schendt;

...

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER — 2 JUNI 1989

Voorzitter: de h. Raymaekers

Raadsheren: de hh. Van de Velde en Vandeplas (rapporteur)

Openbaar ministerie: de h. De Swaef, advocaat-generaal

Advocaat: mr. Matthysens

Bewijs — Strafzaken — Proces-verbaal — Getuigenbewijs

Een proces-verbaal opgesteld door een wachtmeester van de rijkswacht kan bestreden worden met tegenbewijzen, hetzij door geschrift, hetzij door getuigen, indien de rechtbank het geraden oordeelt ze toe te laten.

Door het afwijzen van een getuigenverhoor op grond van de overweging dat het niemand toegelaten is om door getuigen het bewijs te leveren boven of tegen de inhoud van de processen-verbaal of verslagen van de officieren van politie aan wie de wet bevoegdheid verleent om wanbedrijven vast te stellen zolang er geen betichting van valsheid is, schendt de rechter het recht van verdediging.

S.

Overwegende dat de beklaagde op de terechtzitting van 24 maart 1989 gevraagd heeft dat de rijkswachter W. zou worden gehoord als getuige;

Overwegende dat de eerste rechter dit getuigenverhoor heeft afgewezen op grond van de overweging dat «krachtens de artikelen 154 en 189 van het Wetboek van Strafvordering op straffe van nietigheid, niemand wordt toegelaten om door getuigen bewijs te leveren boven of tegen de inhoud van de processen-verbaal of verslagen van de officieren van politie aan wie de wet bevoegdheid verleent om wanbedrijven vast te stellen zolang er geen betichting van valsheid is»;

Overwegende dat de wachtmeester W. echter een lid is van de rijkswacht aan wie de wet niet het recht verleent om geloofd te worden zolang er geen betichting van valsheid is, zodat de processen-verbaal die hij heeft opgesteld kunnen worden bestreden met tegenbewijzen, hetzij door geschrift, hetzij door getuigen, indien de rechtbank het geraden oordeelt ze toe te laten;

Overwegende dat het afwijzen van het getuigenverhoor zoals het gemotiveerd is door de eerste rechter dan ook niet gewettigd voorkomt; dat het derhalve noodzakelijk is de be-

slissing van de eerste rechter, die van die aard is dat zij het recht van verdediging krenkt, te wijzigen en te beslissen over de zaak zelf;

...

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 12 SEPTEMBER 1989

Voorzitter: de h. Van Orshoven

Raadsheren: de hh. Delvoie (rapporteur) en Schöller

Openbaar ministerie: de h. Huenens, advocaat-generaal

Advocaten: mrs. Vandebergh en Van Helshoecht

Inkomstenbelastingen — Niet-verblijfhouders — In Nederland woonachtige werkende vennoot van Belgische vennootschap

Art. 7 van het dubbelbelastingverdrag met Nederland van 19 oktober 1971 verleent het Bestuur geen heffingsbevoegdheid op de inkomsten die inwoners van Nederland genieten als werkende vennoten van een in België gevestigde besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die niet voor de personenbelasting heeft geopteerd.

F. t/ Belgische Staat

Gelet op de fiscale voorziening, neergelegd, samen met de aanzegging ervan aan de administratie, ter griffie van het Hof op 27 januari 1987 en gericht tegen de beslissing van de directeur van 18 december 1986, waarbij het bezwaarschrift van verzoeker afgewezen werd, dat gericht is tegen de aanslag in de belasting der niet-verblijfhouders, vastgesteld onder kofiernummer 215.047 voor het aanslagjaar 1980, ten bedrage van 77.341 frank;

Overwegende dat, ten gronde, de administratie, tijdens de bezwaarprocedure en thans voor het hof, betoogt dat België, op grond van artikel 7 van het dubbelbelastingverdrag met Nederland van 19 oktober 1970, goedgekeurd bij wet van 16 augustus 1971, heffingsbevoegdheid bezit op de inkomsten die inwoners van Nederland genieten als werkende vennoten van een in België gevestigde P.V.B.A. die niet voor de personenbelasting heeft geopteerd;

Overwegende dat artikel 7 van bewust verdrag evenwel betrekking heeft op «ondernemingswinst», zijnde de voordelen die een ondernemer, natuurlijke of rechtspersoon, uit zijn onderneming verkrijgt;

Overwegende dat in casu de ondernemer de afzonderlijke rechtspersoon is, te weten de P.V.B.A. waarvan verzoeker werkende vennoot is;

Dat de stelling van de administratie, die «bij ontstentenis van specifieke verdragsbepalingen ter zake» betoogt dat de werkende vennoot een ondernemer is in de zin van het dubbelbelastingverdrag, en meer bepaald dat een in Nederland woonachtige werkende vennoot van een Belgische rechtspersoon een Nederlandse ondernemer is die in België zijn bedrijf uitoefent met behulp van een vaste inrichting, geen steun vindt in de verdragtekst, evenmin trouwens als de stelling dat de bezoldiging van werkende vennoten in ieder geval te beschouwen is als «voordelen die het resultaat zijn van de werkzaamheden van een onderneming, ongeacht de persoon

ten name van wie de voordelen op grond van de interne Belgische wetgeving worden belast», en derhalve op grond van hetzelfde artikel 7 in België mogen worden belast als «voordelen van een onderneming die haar bedrijf in België uitoefent en in Nederland niet beschikt over een vaste inrichting voor de uitoefening van haar bedrijf aldaar»;

Overwegende dat de ontstentenis van specifieke verdragsbepalingen ter zake (de toepasselijkheid van artikel 16 wordt niet aangevoerd, noch het vervuld zijn van de voorwaarde daartoe aangetoond) geenszins «het principe van de toewijzing van het recht van belastingheffing aan één van beide overeenkomstsluitende Staten» in de weg staat, aangezien artikel 22 van het verdrag in een dergelijk geval heffingsbevoegdheid verleent aan de Staat waar de genietster van dergelijke niet door specifieke verdragsbepalingen geviseerde inkomsten woont;

...

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 18 OKTOBER 1989

Voorzitter-rapporteur : de h. Vandeplas

Raadsheren : de hh. Luyckx en Reniers

Advocaat-generaal : de h. De Swaef

Advocaat : mrs. Verwaest loco Hermans en Boes loco Smets

Vernieling – Van afsluitingen – 1. Opzet – 2. Raam

1. Art. 545 Sw. vereist niet dat de dader handelt met het oogmerk om landelijke of stedelijke afsluitingen te vernielen. Voldoende is dat hij een opzettelijke daad stelt die de vernieling van deze afsluitingen veroorzaakt.

2. De ruit van een winkelraam die een frituur afsluit van de straat is een afsluiting in de zin van art. 545 Sw.

H. en V. t/ S.

Overwegende dat Peter S. op 21 februari 1987, na een hevige discussie in een frituur, door de exploitant aan de deur werd gezet, maar weigerde de instelling te verlaten;

Overwegende dat hij in handgemeen geraakte met René V.; dat hij ter terechtzitting heeft verklaard dat hij aan deze man een vuistslag wou toebrengen, maar dat hij zijn doel miste en in de winkelruit terechtkwam met zijn vuist en dat alzo de ruit werd vernield;

Overwegende dat deze versie helemaal niet strookt met de versie die hij aan de verbalisanten heeft gegeven, nl. dat hij «om zich te verweren, achterwaarts sloeg met zijn rechterarm»; dat deze versie ongeloofwaardig voorkomt daar niet is aan te nemen dat hij met een instinctieve achterwaartse beweging door 8 mm dik spiegelglas zou kunnen slaan;

Overwegende dat de verklaring van Andrea H. en van Sonja V. veel geloofwaardiger voorkomt, nl. dat de beklaagde de opzettelijke ruit heeft ingeslagen met zijn vuist op het ogenblik dat hij en zijn vrienden aan de deur was gezet;

Overwegende dat hoe dan ook, zelfs in de versie die de beklaagde ter terechtzitting heeft gegeven, het evident is dat hij de feiten opzettelijk heeft gepleegd, nl. dat hij opzettelijk met zijn vuist heeft geslagen, hetzij om René V. een slag toe te brengen, hetzij om de ruit te vernielen; dat artikel 545 van

het Strafwetboek niet vereist dat de dader handelt met het oogmerk om landelijke of stedelijke afsluitingen te vernielen; dat het voldoende is dat hij een opzettelijke daad stelt die de vernieling van deze afsluitingen veroorzaakt, hetgeen te dezen bewezen is;

Overwegende dat beklaagde ten onrechte meent dat een ruit van een winkelraam die de frituur afsluit, geen afsluiting zou zijn in de zin van artikel 545 van het Strafwetboek; dat de rijkswacht deze ruit beschrijft als een «vitrine» van 8 mm spiegelglas, 2.90 m op 1.60 m grootte met daarop een reclameschildering aangebracht; dat het bijgevolg gaat om een raam dat de frituur afsluit van de straat en dat wel degelijk een afsluiting is in de zin van artikel 545 van het Strafwetboek;

...

NOOT – Zie ook : Cass., 16 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 825; J. Nypels en J. Servais, *Le Code pénal belge interprété*, IV, art. 545, nr. 2.

ARBEIDSHOF TE GENT AFDELING BRUGGE

6e KAMER – 11 MEI 1989

Voorzitter : de h. Verhofstadt

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Blontrock en Cottyn

Openbaar ministerie : de h. Beckers, advocaat-generaal

Advocaten : mrs. Van den Bulcke loco Teyssens, De Ganck en Sustrock

Architect – Taak – Niet-geregistreerde aannemer

De architect is de technische raadgever van de opdrachtgever en niet zijn juridische raadsman, zodat hij principieel niet gehouden kan zijn de opdrachtgever in te lichten nopens de verplichtingen die voortvloeien uit de sociale-zekerheidswetten, te dezen de verplichtingen die op de opdrachtgever rusten als hij een beroep doet op een niet-geregistreerde aannemer.

B. t/ R.S.Z. en De J.

Over het voorwerp van de betwisting

Bij dagvaarding van 26 april 1983 vorderde de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, thans eerste geïntimeerde, van de heer Francis B., thans appellant, betaling van een som van 1.200.000 frank, verhoogd met gerechtelijke interesten vanaf 22 april 1982, wat op het volgende gebaseerd was : appellant deed in 1980 een beroep op een niet-geregistreerde aannemer in de zin van de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering; deze niet-geregistreerde aannemer was de P.V.B.A. M., thans failliet.

Daarbij wordt gesteund op artikel 30bis, § 1, van de sociale-zekerheidswet (artikel 61 van de wet van 4 augustus 1978), namelijk hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever voor de betaling van de bijdragen voor sociale zekerheid, bijlagen en interesten en dat voor 50 procent op de prijs van het werk, exclusief belasting over de toegevoegde waarde, ter zake 1.500.000 frank (totale prijs volgens fac-

turen) x 50% = 750.000 frank. Bovendien had appellant niet voldaan aan de verplichting opgelegd door artikel 30bis, § 3, van de sociale-zekerheidswet, namelijk om bij elke betaling aan de medecontractant 15% van het verschuldigd bedrag, exclusief B.T.W., te storten aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, waardoor hij een bijslag verschuldigd is van het dubbele van het te betalen bedrag, ter zake 1.500.000 x 30% = 450.000 frank.

De P.V.B.A. M. werd failliet verklaard en had een schuld tegenover de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van 6.933.873 frank, verminderd op 10 mei 1983 tot 5.852.060 frank.

De gedaagde, thans appellant, bleef dan verschuldigd aan eiser: 750.000 frank (art. 30bis, § 1) + 450.000 frank (art. 30bis, § 3) = 1.200.000 frank, verhoogd met gerechtelijke interesten vanaf 22 april 1982 en de kosten.

Bij dagvaarding van 16 augustus 1983 werd architect De J. door de heer Francis B. in tussenkomst en vrijwaring oproepen op grond dat hij zijn volledige architectenopdracht niet zou zijn nagekomen, namelijk de opdrachtgever bijstand en informatie verlenen. Hij moest namelijk de opdrachtgever als leek in bouwzaken hebben geïnformeerd over het feit dat, wanneer men contracteerde met een niet-geregistreerde aannemer, men eventueel een deel van het factuurbedrag moest storten aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, quod non. (...)

De aansprakelijkheid van de architect

Allereerst blijkt uit geen enkel stuk dat de architect de P.V.B.A. M. als aannemer heeft voorgesteld, laat staan opgelegd. Veeleer blijkt uit de neergelegde stukken dat appellant de goedkoopste aannemer heeft genomen.

Maar ook de aansprakelijkheid van de architect kan ter zake niet worden ingeroepen. De architect is immers de technische raadgever van de opdrachtgever en niet de juridische raadgever, zodat de architect principieel niet gehouden kan zijn de opdrachtgever in te lichten nopens de verplichtingen die voortvloeien uit de sociale-zekerheidswetten. Het sociaal-wettelijk advies behoort niet tot de opdrachten van de architect. De essentie van de uitoefening van dat beroep is de «kunst van het bouwen», wat ongetwijfeld een exclusief technische bevoegdheid inhoudt. Dat wordt ook benadrukt door P. Rigaux, *L'architecte*, nr. 274, p. 209.

Bij gebrek aan een anders omschreven opdracht is de opdracht van een architect: het opmaken van de plannen, het toezicht op het bouwen.

Derhalve moet de vordering tot tussenkomst en vrijwaring ten laste van tweede geïntimeerde, de architect, als ongegrond afgewezen worden.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

25e KAMER – 28 APRIL 1988

Rechter: de h. Gosseye

Advocaten: mrs. Dumoulin loco Hermans en Colla

Bescherming van het loon – Overdracht van loon en uitkering tot onderhoud

Wanneer de bedragen die aan een werknemer verschuldigd zijn (loon of andere beschermde inkomsten), hem geheel of gedeeltelijk niet mogen worden uitgekeerd om een van de in art. 1412, eerste lid, Ger. W. vermelde redenen (overdracht of beslag wegens alimentatie of sommendelegatie), kan de beperkte vatbaarheid van die bedragen voor een overdracht alleen en uitsluitend maar slaan op latere overdrachten en niet op overdrachten die reeds voltrokken zijn.

N.V. H. t/ Belgische Staat

Overwegende dat eiseres haar eis beperkt tot de verrichting van de wettelijk bepaalde afhoudingen vanaf november 1986;

Overwegende dat eiseres zich verder beroept op de artikelen 27 en volgende van de wet van 12 april 1965; dat het saldo van haar schuldvordering thans 134.571 frank beloopt;

Overwegende dat verweerder bij zijn standpunt blijft;

Overwegende dat verweerder de uitvoering van de door eiseres betekende loonsafstand geschorst heeft wegens de betekening van een beslag voor onderhoudsgelden; dat de vraag rijst of de afstand van loon die chronologisch vóór een beslag van onderhoudsgelden betekend is, ook daadwerkelijk de voorrang heeft op dit beslag;

Overwegende dat artikel 1412, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat een delegatie het beslagbaar en overdraagbaar deel van het loon vermindert met het bedrag dat aan de echtgenoot moet worden uitbetaald;

Overwegende dat niet betwist is dat mevrouw M.S. thans nog steeds toelating heeft om maandelijks een som van 15.000 frank te ontvangen van de inkomsten van haar echtgenoot, korporaal in het Belgisch Leger, als bijdrage in de lasten van het huwelijk, dit vanaf 19 juni 1985;

Overwegende dat eiseres zich aansluit bij de zienswijze van R.L. en R.S. dat een afstand van loon die chronologisch vóór een beslag voor onderhoudsgeld is betekend, ook daadwerkelijk de voorrang heeft op dit beslag, maar zij zich neerlegt bij het feit dat dit niet wegneemt dat het beslag voor onderhoudsgeld zal moeten worden uitgevoerd omdat een dergelijk beslag niet gebonden is door de beperkingen opgelegd door de artikelen 1409, 1410 en 1411 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat het aldus volgens eiseres er praktisch op zou neerkomen dat verweerder eerst de wettelijke afhoudingen zoals beperkt door de artt. 1409-1411 in haar voordeel zou dienen te verrichten en zij dan op het resterend saldo de afhoudingen voor de uitkering tot onderhoud zou kunnen toepassen, zelfs indien dit het volledig resterende loon zou opslorpen (sic);

Overwegende dat de rechtbank vaststelt dat Luk W. en Myriam S. zich op 23 september 1982 solidair verbonden hebben om aan eiseres in totaal 217.584 frank terug te betalen op grond van een door hen onderschreven contract van persoonlijke lening op afbetaling, met het beding dat zij aan eiseres vanaf dat tijdstip afstonden het afstaanbaar gedeelte van hun wedde, looncommissies, huurgelden, schuldverdringen en alle andere sommen welke hun zouden toekomen uit welken hoofde ook, met regeling van de afstand van loon door een afzonderlijke akte zoals het behoort overeenkomstig de wet van 12 april 1965; dat eiseres aan verweerder,

werkgever van haar schuldenaar Luk W., op 20 december 1982 geldige betekening van de afstand deed ;

Overwegende dat aldus een eerste afhouding in het voordeel van eiseres door verweerder op het loon van Luk W. gebeurde op 27 februari 1985 en vervolgens nog op eind augustus 1985 en eind september 1985 ;

Overwegende dat, op 14 augustus 1986, verweerder aan eiseres liet weten dat hij de inhoudingen schorste op 1 juni 1986 op grond dat de wedde van haar werknemer onderworpen werd aan een inhouding voor alimentatie die hoger is dan de toepassing van de artikelen 1409 tot 1411 van het Gerechtelijk Wetboek en dit voor onbepaalde tijd ;

Overwegende dat de overdracht van loon gekenmerkt wordt door het principe dat de overnemer rechthebbende wordt van een deel van het loon, zodat de werkgever dit gedeelte van het loon dan nog slechts rechtsgeldig kan betalen in handen van de overnemer ; dat verweerder dit niet betwist of niet kan betwisten ;

Overwegende bijgevolg dat, aangezien als rechtsregel vaststaat dat het overgedragen loongedeelte verdwijnt uit het vermogen van de overdrager, dit dus ook aan diens echtgenoot niet kan worden uitbetaald ; dat nu dit gedeelte in casu bepaald wordt op 20 december 1982, het tijdstip van de betekening van de overdracht, en wel op definitieve wijze, aangezien dit het tijdstip is waarnaar de geldigheid van de overdracht en dus ook de overdraagbaarheid van het loon diende te worden beoordeeld ;

Overwegende dat zoals de termen van voornoemde overeenkomst van afstand van loon trouwens inhouden, het immers gaat om een overdracht bij voorbaat, met andere woorden dat het recht op loon bij de betekening onmiddellijk overgaat en slaat zowel op de reeds vervallen als op de nog te vervallen lonen, met dien verstande dat alleen wat reeds rechtsgeldig uitbetaald is, aan overdracht ontsnapt ; dat de rechtbank moet vaststellen dat Myriam S. zelf van de rechtsgevolgen van afstand van loon door haar echtgenoot niet onwetend is geweest daar zij zelf een afstand van loon in haar persoon toeliet onder dezelfde voorwaarden en omstandigheden ;

Overwegende dat dit alles des te meer waar is, nu uit het schrijven van verweerder van 18 november 1983 aan eiseres gericht af te leiden is dat zij de rechten van eiseres zou tegemoetkomen nadat twee andere akten van afstand vanwege Luk W. uitgewerkt zouden zijn door het verloop van twee jaar en zes maanden, derhalve verweerder daardoor aanvaardt dat het afgestane deel wel degelijk in een ander vermogen is overgegaan ;

Overwegende dat het rechtens niet vermag te bestaan, zoals het trouwens door de wetgever niet is gewild, dat bij het instellen van artikel 1412, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek het weggecedeerde loongedeelte in het vermogen van de werknemer zou kunnen terugkeren om daar dan in beslag te worden genomen voor alimentatie of ingepalmd te worden door de ontvangematigde echtgenoot ;

Overwegende dat, mocht dit alles niet het geval zijn, men zich aldus als schuldeiser, geldschietster die zich waarborgt op grond van het verdiende en -gecedeerde loon heeft verzekerd, desondanks dan toch nog in een rechtstoestand zou bevinden waarin de overeenkomst van afstand van loon desondanks zonder rechtsgevolgen zou zijn of afhankelijk zou kunnen zijn van willekeur of enige ruggespraak tussen echtgenoten ;

Overwegende dat aldus moet worden aanvaard dat, wanneer de bedragen die aan de werknemer verschuldigd zijn (loon of andere beschermde inkomsten), hem gedeeltelijk of geheel niet mogen worden uitgekeerd om een van de redenen vermeld in artikel 1412, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek (overdracht of beslag wegens alimentatie of een sommandelegatie), de beperkte vatbaarheid van die bedragen voor een overdracht om andere redenen dan alleen en uitsluitend maar kan slaan op latere overdrachten en niet op overdrachten die zoals in casu reeds voltrokken waren ;

Overwegende dat aldus kan worden gesteld dat verweerder in het onderhavige geval dus gehouden was haar werknemer voornoemd de gecumuleerde afhoudingen te doen ondergaan én van de overdracht én van de daarop gevolgde delegatie ;

Overwegende dat de eis bijgevolg als gegrond voorkomt ;
Om die redenen,

Zegt voor recht dat verweerder met ingang van november 1986 de wettelijk bepaalde afhoudingen op de wedde toekomend aan W. bij voorrang en tot volledige delging van de bestaande schuld, thans nog groot 134.571 frank, de wettelijke interesten na 14 april 1988 niet inbegrepen, aan eiseres moet betalen.

NOOT – Zie F. Top, «Loonbeslag, loondelegatie en loonoverdracht: problemen bij de evenredige verdeling», *T.P.R.*, 1983, 363.

ARBEIDSRECHTBANK TE GENT

2e KAMER – 18 SEPTEMBER 1989

Voorzitter : de h. Remue

Rechtters in sociale zaken : de hh. Geenaerd en Bulte

Openbaar ministerie : mevr. Simons, substituut-arbeidsauditeur

Advocaten : mrs. De Gezelle en De Ganck

Burgerlijke rechtspleging – Rechtsvordering – Hoedanigheid – Rechtsvordering van werknemer tegen R.S.Z.

Een werknemer heeft geen hoedanigheid om tegen de R.S.Z. een rechtsvordering in te stellen die strekt om te horen zeggen dat hij werknemer is en onder het sociale-zekerheidsstelsel valt.

V. t/ R.S.Z. en B.V.B.A. E.

De dagvaarding (...) strekt ertoe te horen zeggen voor recht dat eiser moet worden aangemerkt als werknemer van de B.V.B.A. E. en derhalve valt onder toepassing van het sociale-zekerheidsstelsel van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid vanaf 1 maart 1983 (...)

Verweerder werpt op dat eiser bij gebrek aan hoedanigheid en belang in de zin van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek, ontoelaatbaar is in zijn vordering tegen de Rijksdienst.

Krachtens artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek kan de rechtsvordering niet worden toegelaten indien de eiser geen hoedanigheid en geen belang heeft om ze in te dienen.

Ten aanzien van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid heeft eiser, in zijn beweerde hoedanigheid van werknemer, geen hoedanigheid tot het instellen van zijn rechtsvordering; het is immers alleen de werkgever die gehouden is tot het naleven van de verplichtingen opgelegd bij de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid – meer bepaald inschrijvingsverplichting, aangifte en betaling van de bijdragen.

De vordering van eiser dient derhalve als niet toelaatbaar te worden afgewezen.

BOEKEN

P.B. HUGENHOLTZ, **Auteursrecht op informatie. Auteursrechtelijke bescherming van feitelijke gegevens en gegevensverzamelingen in Nederland, de Verenigde Staten en West-Duitsland. Een rechtsvergelijkend onderzoek**, Deventer, Kluwer, 1989, 198 p. (ISBN 90-266-1968-4).

Na het boek van F.W. Grosheide (Auteursrecht op maat, 1986) en A.A. Quaadvlieg (Auteursrecht op techniek, 1987) is het boek van P.B. Hugenholtz het derde proefschrift (december 1989) dat in een periode van slechts enkele jaren ingaat op de grondslagdiscussie van het auteursrecht. Het is tevoren wel even anders geweest en in België is deze discussie tot nu toe op het wetenschappelijke forum nauwelijks en in elk geval niet fundamenteel gevoerd.

Is het onderzoek van Hugenholtz vooral gericht op de auteursrechtelijke bescherming van feitelijke gegevens en data-bestanden, toch is deze gerichte aandacht maar een aanknopingspunt voor een veel fundamenteelere vraagstelling. Na een inleidend onderzoek naar een operationaliseerbare begripsomschrijving van informatie als auteursrechtobject, na de situering van de relatie tussen het informatiebegrip en het auteursrechtelijke werkbegrip en na het concrete en rechtsvergelijkende onderzoek van de auteursrechtelijke bescherming van vooral nieuwsberichten en wetenschappelijke onderzoeksresultaten, gaat Hugenholtz nader in op het spanningsveld tussen het auteursrecht als monopolistisch eigendomsrecht enerzijds en de op de collectiviteit gerichte informatievrijheid anderzijds. Uiteindelijk opteert Hugenholtz voor een zeer relatief, soepel en open auteursrechtelijk werkbegrip waarbij niet de klemtoon valt op de (verticale) afbakening van het werk als kunst, cultuur of wetenschap maar wel op het horizontale minimum, i.e. het vereiste van een zeker quantum aan creativiteit, of nogl de aanwezigheid van originele informatie. Hugenholtz pleit voor een minder op de vorm en daarom meer op de inhoud gerichte identificatie van de auteursrechtelijke werkbegrip. In afwachting van een bruikbare herstructurering van het auteursrecht in de door hem aangegeven richting blijft het ondertussen wel noodgedwongen behelpen met de klassieke auteursrechtelijke paradigma's: men gooit zijn oude schoenen niet weg voor men nieuwe heeft gekocht en voor men zeker weet dat ze goed passen. Maar dat de oude versleten zijn, dat lijdt volgens Hugenholtz niet de minste twijfel.

Ter afronding van deze bespreking van het boek van Hugenholtz kunnen wij een aantal van de bij het proefschrift behorende stellingen aan de lezer niet onthouden. Deze stellingen vormen sprekende voorbeelden van de directe stijl en van de soms uitdagende aanpak van Hugenholtz. Enkele voorbeelden. Stelling 2 en 3 zetten zich af tegen het Nederlandse omroepbeleid: «De kwaliteit van het media-beleid is omgekeerd evenredig aan het aantal van overheidswege uitgevaardigde regels» en «Van de kosten verbonden aan het Commissariaat voor de Media kunnen drie regionale omroepen worden gefinancierd». Stelling 6: «Het notariaat dient geprivatiseerd te worden». Stelling 7: «De computerviruspaniek van 13 oktober 1989 is een manifestatie van post-modern fetisjisme». Stelling 9 doet denken aan de telneef van Van Kooten en heeft ook een voorzet aan de K.B.V.B.: «Het verdient aanbeveling voetbalscheidsrechters van bondswege uit te rusten met een meetlint ter lengte van 9,15 meter». De laatste stelling is kernachtig en actueel-controversieel: «Veil de ether!»

D. Voorhoof

Aangekondigd

J.V. LOUIS, *Vers un système européen de banques centrales*, Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 316 p., 1.475 fr.

J.G.F.M. HOFFMANS, *Veranderingen in de sociale zekerheid. Op weg naar een geprivatiseerd stelsel?*, Zwolle, Tjeenk Willink, 254 p., 44,50 fl.

J.B.J.M. Ten Berge, A.F. GAASTRA, H.T. KERKAMP, E. POORTINGA, *Bestuursgeschillen: Kroon of rechter?*, Zwolle, Tjeenk Willink, 234 p., 47,50 fl.

E.H. BAKKER, P.C.E. VAN WIJLEN, *De natuurbeschermingswet*, Zwolle, Tjeenk Willink, 266 p., 61,50 fl.

J.A. VAN DER KOLK, J.J. SCHAT, F.J.D. WIEGERINK, *Goederenvervoer per vrachtauto. Administratiefrechtelijke regelgeving*, Zwolle, Tjeenk Willink, 158 p., 39,50 fl.

B. PEETERS, *De continuïteit van het overheidsondernemen. Een begrippenanalyse en een kritiek op de uitvoeringsimmunitet*, Antwerpen / Apeldoorn, Maklu, 622 p.

D.J. ELZINGA, *Het Nederlandse kiesrecht* (Studiepockets staats- en bestuursrecht nr. 15), Zwolle, Tjeenk Willink, 280 p., 59,50 fl.

G. BENNETT, L.J. BRINKHORST, R.H. DONKERS, Th. G. DRUPSTEEN, J.V. HENSELMANS, J.H. JANS, N.E.M. KOHL, H.L. WITTEMAN, *De uitvoering van EG-milieurichtlijnen, toegespit op milieugevaarlijke stoffen*, Zwolle, Tjeenk Willink, 102 p., 28,50 fl.

F.C.L.M. CRIJNS, *Het Europese perspectief van het Nederlandse staatsrecht* (studiepockets staats- en bestuursrecht nr. 1), Zwolle, Tjeenk Willink, 284 p., 59,50 fl.

A.W.M. BIJLOOS, *Administratieve boeten en art. 6 EVRM in Nederland* (preadvoes), Zwolle, Tjeenk Willink, 54 p., 25 fl.

M.A. VAN WIJNGAARDEN, *Een hele verbouwing. Veranderingen in het bouwrecht in de tweede helft van de jaren '80*, (afscheidscollege, gegeven op 10 november 1989), Zwolle, Tjeenk Willink, 22 p., 12,50 fl.

M. BOES, *Administratieve sancties en art. 6 EVRM in België* (preadvies), Zwolle, Tjeenk Willink, 40 p., 20 fl.

MEDEDELINGEN

Pensioensparen en levensverzekeringen: een welkome belegging en/of een sociale noodzaak?

De v.z.w. Uitstraling – Permanente Vorming V.U.B. (U.P.V.) organiseert twee lezingen over dit onderwerp.

Op dinsdag 20 maart 1990 spreekt prof. F. Van den Spiegel over: «Pensioensparen: zin of onzin?». Op dinsdag 27 maart 1990 is prof. R. Van Aerschot aan het woord over: «Het belang en het nut van levensverzekeringen».

De lezingen vinden plaats in de V.U.B., gebouw L, aula 3 (toegang 8, Triomflaan) telkens van 19u30 tot 22u00. Inlichtingen: U.P.V., tel. 02/641.27.50.

Bedenkingen omtrent de journalistiek

Door de v.z.w. Uitstraling – Permanente Vorming V.U.B. (U.P.V.), worden drie lezingen georganiseerd:

- op woensdag 7 februari 1990: Nieuwe media in de informatiemaatschappij door prof. dr. J.C. Burgelman.

op woensdag 14 februari 1990: De impact van de media op ons denken en handelen door de heer T. Van Wallendael (B.R.T.). op woensdag 21 februari 1990: Bescherming tegen valse informatie door prof. dr. J. Gorus.

De lezingen vinden plaats in het gebouw L. van de V.U.B., aula 3 (toegang 8, Triomflaan), telkens van 14u30 tot 17u00. Inlichtingen: U.P.V. tel. 02/641.27.50.

Belgische Vereniging van Bedrijfsjuristen – Lunch-causerie

De eerstvolgende lunch-causerie van de Belgische Vereniging van Bedrijfsjuristen vindt plaats op 16 januari 1990 te 12u30 in het Ramada Hotel, steenweg op Charleroi 38, Brussel.

De heer Jan Steyaert, gewezen voorzitter B.V.B.J. en voorzitter van Cepani zal er spreken over «Overwegingen omtrent arbitrage».